

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A Magyar Prot. Egyháztörténeti Adattárról.

Padrah Sándor t. barátomnak, e Lap 43. számában megjelent cikke s az Adattárnak éppen most megjelent füzete, jó alkalmat adnak, hogy e tárgyban én is elmondjam nézeteimet.

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy én, sem helyesnek, sem kivihetőnek nem tarthatom azt az eszmét, hogy egyháztörténelmünk idegen nyelvű forrásai, az eredeti szöveg mellett, magyar fordításban is közöltessenek.

Akár a Magyar Történelmi Társulat és a Szent István Társulat forráskiadványait, történelmi adattárait, akár pedig a külföldi hasonló jellegű kiadványokat tekintjük, azt látjuk, hogy a forrás-kiadások mindig az eredeti nyelven történnek, teljes szövegű fordítással kísérve soha sincsenek; legfeljebb az idegen nyelvű forrás rövid kivonata (regeszta) van, hazai nyelven, a forrás eredeti szövege elé bocsátva. Csakis a rendkívüli fontosságú s ugyszólván mindennapi használatra szükséges dolgokat fordítják le teljes szövegükben anyanyelvünkre is, mint p. o. a Protestáns Egylet kiadta id. Kiss Áron fordításában a XVI. századi magyar református zsinatok végzéseit és kánonait; de ugyanez a példa azt is mutatja, hogy itt már nem csupán forrás-edióval, de bizonyos mértékben feldolgozással is van dolgunk.

A forrás-kiadások, első sorban és főképp, a történetírók részére szolgálnak, akik bizony, nálunk Magyarországon, a latin és német (sőt evangélikus atyáinkfiainál még a tót) nyelv ismeretét egyáltalában nem nélkülözhetik.

A mi pedig az Adattárban megjelenő összes idegennyelvű források párhuzamos magyar fordítással való kiadását illeti, idevonatkozólag a nagy költség is akadályul szolgál; mert nemcsak a papírt és nyomtatási költséget, de a fordítás tiszteletdíját is számításba kell venni.

Mindez pedig az Adattár évi költségét, a kétszeresenél is magasabbra emelné, (mert a fordítás tiszteletdíja jóval nagyobb a közlő, másoló honorariumánál,) a mit pedig a mi Protestáns Irodalmi Társaságunknál jóval gazdagabb tudományos társulatok sem birnak meg.

A mi végre azt a nézetet illeti, hogy az Irod. Társaság nagyváradi közgyűlésén felvett idevonatkozó indítvány, az alapszabályok ellenére lett a választmányhoz utasítva, idevonatkozólag egyszerűen utalok az alapszabályok 19. §-ára, mely szerint „az igazgató választmány . . . megállapítja és a szükséghez képest megbíráltatja a társaság kiadványait.“ Annak a kérdésnek eldöntése tehát, hogy a Társaság kiadványai közt megjelenő Adattár idegen nyelvű közleményei magyar fordítással is ellátassanak, az alapszabályok idézett rendelkezése szerint, egyenesen a választmány hatáskörébe tartozik.

Ennyit az illetékesség kérdéséről.

Most pedig tekintjük meg az Adattár keletkezését, feladatát s eddig megjelent két évfolyamát.

Az Adattár megindítását az 1900. évi pozsonyi közgyűlésen indítványozta Hamvas József s a közgyűlés az indítványt áttette a választmányhoz, azzal az utasítással, hogy azt szakbizottsága útján érdemlegesen tárgyalassa.

Egy év múlva, az 1901. november 15-én tartott választmányi ülésen „titkár előterjeszti a pozsonyi közgyűlésen beadott és Farkas József, Révész Kálmán és Zsilinszky Mihály bizottsági tagok által elfogadásra ajánlott amaz indítványt, hogy a társulati folyóirat egyháztörténeti adatok közlésével kibővítsék. Választmány a betérjesztett javaslat alapján elhatározza, hogy a „Protestáns Szemle“ keretében és mostani terjedelmének megtartása mellett, külön lapszámozással, évenként 10 iv terjedelemben, az 1902. évtől

kezdve „Egyháztörténeti Adattár“ címen, megkezdte az egyháztörténeti emlékek (monumenta) kiadását. Az Adattár szerkesztésével, a titkár által felkérendő egyik egyháztörténészünket bizza meg.“

E határozat alapján a Társaság titkára, az Adattár szerkesztőjeül Pokoly József kolozsvári theol. tanárt kérte fel, a ki azonban, a „Sarospataki Lapok“-ban megjelent azon felszólítás miatt, hogy, ha a Szemle szerkesztője kálvinista, akkor az Adattár szerkesztője, a paritás kedvéért lutheránus legyen, a szerkesztői állásról lemondott s az 1902. február 17-én tartott választmányi ülés „az Egyháztörténeti Adattár szerkesztésével Stomp László pozsonyi theol. akad. tanárt bizza meg, egyben elhatározta, hogy az Adattár szerkesztőjének tiszteletdíja egyelőre ivenként 28 korona, az adatközlőké 20 korona legyen. Ezért a tiszteletdíjért a szerkesztő köteles a kéziratok és a nyomdai szedés revízióját végezni, továbbá a közleményekhez regesztát és tárgy- és névmutatót készíteni.“

Végre az 1902. november 24-én tartott vál. ülés, a szerkesztő évi átalányát 300 koronában állapította meg.

E határozatok után, immár két évfolyam jelent meg az Adattárból; 1902-ben, a Szemle 3 füzetéhez, azonban külön lapszámozással csatolva, összesen 12 iv; 1903-ban pedig már

(igen helyesen) önálló, külön füzetben 13 iv terjedelemben.

Mindkét évfolyam, külön el van látva pontos betürendes név- és tárgymutatóval, a regesztászerű kivonatok azonban csakis az 1902. évfolyam tartalomjegyzékében vannak meg, az 1903. évfolyamban már e rövid tartalmi kivonatok hiába keressük; mert a tartalom címe alatt ott áll ugyan, hogy „az egyes közleményekben foglalt lényegesebb dolgok rövid megemlékezésével,“ ez azonban csak ígéret maradt, mert a tartalomjegyzék a közlemények címén kívül alig tartalmaz más valamit. Mert azt, hogy a Thury Etele közleményeiben a VII. XI. XII. XIV. XVI. és XVIII. számok címe mellé, egy-két sornyi tartalmi megjegyzés, vagy a Somogyi Péter 50 lapra terjedő naplójáról 3 azaz három sornyi tartalmi kivonat van adva: regesztának senki el nem fogadja és el nem ösmeri. Kivánatos tehát, hogy a tartalmi kivonatok, jövőre *legalább is* oly (szintén nem valami bőséges) mértékben adassanak, amint az az 1902. évfolyamnál történt.

A betürendes név és tárgymutatót pedig nem adnám minden egyes (12—13 ives) évfolyamhoz, hanem csak minden 5-ik év végén adnám az egész 60—70 ivnyi anyagot felölelő betürendes mutatót; mert hiszen a mostani eljárás mellett, ha keresek valamit, öt évfolyamról 5 indexet kell átnézniem, az utóbbi esetben pedig csak egyet; a mi a kutatókra nézve öt-

TÁRCA.

IMÁDSÁG.

Irta s a debreceni ev. ref. főisk. által 1903. okt. 31-én a debreceni ev. ref. nagytemplomban tartott ünnepi istentiszteleten elmondta *Kecskeméthy M. Lajos* főisk. tanár.

Tekints alá Mennyeiből örök Isten s hű szívünk áldozatát vedd ma tőlünk kedvesen! Légy velünk ez órában ez imádság hajlékában, a miképpen voltál a mi Atyáinkkal; ne hagyj el minket, ne távozzál tőlünk, hanem hajtsd magadhoz a mi sziveinket, midőn imádkozó ajkaink hálát rebegnek előtted. Ámen.

Világok Ura, bölcs és jó Isten! Kinek egykoron legyen szavadra világosság derült a látóhatárra, és a ki ismét az időnek teljességében azt akartad, hogy eljőjjön „*amaz igaz világosság, mely megvilágosít minden e világra született embert*“ (Ján. I. 9.) örök jóságú Isten, ki elküldéd a te szent Fiadat, a mi hitünk fejedelmét „*ki lett nekünk Istentől bölcsességünk, igazságunk, szentségünk és váltságunk*“ (I. Kor. I. 30.) buzgó hálával eltelve emelkedik hozzád ez órában a mi lelkünk!

Hálát, örök hálát mondunk neked eme nagy szerelmedért, de ma különösen ama határtalan kegyelmedért, hogy midőn a szent fiad által e földre hozott

lelki világosságot, amaz evangéliumi örök igazság világitó fáklyáját, az emberi gyöngeség, tévelygés, hiúság kioltani készült: az időnek új teljességében lánglelkű és apostoli ihlettségű férfiakat támasztál, kik „*az igazságot követvén szeretetben, mindenestől fogva növekedtek abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban*, és a kik *nem engedték magukat a tudománynak akármi szele által s az emberek álnokságuk által ide s tova hajtani*,“ (Ef. IV. 14.) hanem készek voltak még a kínos halállal is szembeállani, csak hogy hiven futhassák meg a pályát s Krisztus Urunk evangéliomát a sötétségből, a tévelygések ködéből újra világosságra hozzák.

Hála, örök hála legyen neked Atyánk e nagy kegyelmedért, hála, örök hála legyen neked e mai szent napért, a melyen 386 évvel ezelőtt kigyult a reformatio ténye s elterjeszté világát az Ige szövétneke, s bár hithű őseinknek az azóta lefolyt századok alatt is néha fegyverrel kellett oltalmazkodnia az elnyomó erőszak ellen, avagy a börtön és gálya láncai közt vértanúsággal pecsételni meg megostromolt, de törhetetlen hitüket, mindazáltal, beteljesülvén rajtuk isteni szavad, hogy „*a kik az Urban biznak, azoknak erejük megújul*“ (Ézs. 40. 31.) és nem vesznek el, annyi balsors s oly sok vizsály után is megtartottad oh Isten számunkra szent vallásunkat. eme fellegekig erő élőfát, melynek békés árnyékában ma már több milliónyi magyar reform. hived, egyedül töled várva bűneinek bocsánatát, Téged lélekben és igazságban imád, hirdetve amaz isteni eszme,

szörös munkamegtakarítás. A „Magyar Történelmi Tár,” igaz, minden évfolyamához ad betűrendes indexet, de egy-egy évfolyamnak a terjedelme legalább is 40 iv. Majd ha mi is ilyen köteteket adhatunk évenként az Adattárból, helyén lesz az évenkénti index; 12—13 ives füzeteknél azonban, szeríntem sokkal jobb, legalább is 5 évfolyamot egybefoglalni, annyival is inkább, mert ezeket a vékony füzeteket külön bizonyára nem kötetli be senki, hanem 4—5 évfolyamot összegyűjt s így fogja bekötetni.

A mi már most az Adattár eddig megjelent két évfolyamának tartalmi értékét illeti, az 1903. évi folyam nem éri el az 1902. évi folyam színvonalát.

Thury Etele közleményeiben (Ág. hitv. ev. zsinatok a bécsi béke előtt) igen sok becses és értékes dolog mellett pár olyan elemi vétség is előfordul a latin nyelv ellen, melyeket a szerkesztőnek okvetlenül észrevenni és kijavítani kellett volna. Így például a X. közlemény latin címét: „*Leges contubernii ministrorum in comitatu Arvensi ecclesiis praesidentium.*” Közlő így fordítja magyarra: „Az árvamegyei lelkészeknek egyházaik védelmezésére írt törvényei,” jöllehet a latinban az egyházakat vezető, azokban elnöklő lelkészekről, nem pedig az egyházak védelmezéséről (!) van szó. A XII. számú közleményhez csatolt függelékben adott két levél sem pusztán a Fabritius György és

Scultéti János levele, hanem a megnevezett két alesperes kormányzata alatt álló papság levelei, a mint azt a tartalom kivül a latin cím is bizonyítja. Azután meg *vicearchidiaconus* sohasem jelent *főespereshelyettest*, (mint Thury fordítja) sem *espereshelyettest* (mint a tartalomban van) hanem *alesperest*, éppennygy, mint a *consenior*.

Somogyi Péter igen érdekes naplójának közlése, egészen helyénvaló lett volna, ha már 1891-ben éppen maga a közlő, *Stromp László* igen szépen meg nem írta volna, e napló teljes felhasználásával, *Somogyi Péter fogságát*. Feldolgozott források közreadása azonban, a legszelidebben szólva is, *félesleges jöcselekedet*. Én például egy egész évfolyamot, 12—13 nyomtatott ivet megtölthetnék azon kiadatlan forrásokkal, melyek alapján „Százéves küzdelem” című munkámat megírtam; de mivel e forrásokat a jelzett munkában már feldolgoztam, nem is gondolok rá, hogy azokat publikáljam. Jövöre nézve tehát kérjük és el is várjuk, hogy a már feldolgozott, és pedig jól feldolgozott források közlése mellőztessék.

Különösen műtörténeti szempontból érdekes és becses a *győri ev. ref. egyház urasztali készleteinek* leltára, az 1730-ik évről, Szabó Zsigmond ottani lelkész közlésében. Nagy kár azonban, hogy az egyes kannák, kelyhek és poharak sulya, a jegyzetben, kinek hibájából,

az igazság, a vallás és lelkiismereti szabadság fényes diadalát.

Kihez, oh kihez emelkedhetnék mindezekért hála-imánk, hanemha Te hozzád jóságos Isten, gondviselő Atyánk! Köszönjük, hálás szívvel köszönjük azért neked e mai napot s gyermeki alázatossággal, fiui bizodalommal kérünk, tedd annak áldásait foganatossá is bennünk. Adj új szívet, erős lelket, add a Te szent lelket, hogy „*Vessük el a sötétségnek cselekedeteit s öltözzünk fel világosságához illő öltözetbe.*” (Róm. XIII. 12.) hogy legyünk állhatatosak s „*tartsuk meg a nekünk adatott tudományt.*” (II. Thess. II. 15.)

Tartsd meg édes Atyánk és virágoztasd evangéliumi anyaszentegyházunkat az időknek századain át igaz hitben. Te tiszteletben, prédikáltasd most is közelebről a Te szent ígédet, ne hagyj szomjuhozni a mi lelkeinket s adjad, hogy a Te imádásodra s bűnbánatra hívó isteni szavad hívó s idvezülni vágyó lelkerekre találjon, mert Te szavad igaz marad: a ki hiszen idvezül!

Vezérelj minket az evangélium mennyei fényével a Te igazságodban s töltsd be sziveinket a keresztyéni szeretet szent lelkével, hogy mindvégig hű s igaz tagjai legyünk a Te szent Fiadnak, az Úr Jézus Krisztusnak, és semmi hitelenség, megbocsáthatlan könnyelműség, avagy rossz akarat el ne homályosítsa bennünk az igazság mennyei fényét, mely nekünk egykor megjelent, és senki, semmi el ne rabolja tőlünk a szabadságot, mely nekünk oly drágán szereztetett, de söt cse-

lekedjed, hogy az evangéliumi hitnek és megtisztított szent vallásunknak az őseinkéhez hasonló szelleme, szerelme lakozzék mindvégig közöttünk!

Örök jóságod adta oh Atyánk egykoron e mai szent napot, kegyelmes gondviselésedből szentelhetünk annak most emlékünnepet, oh hallgasd meg könyörgésünk, midőn hitsorsosainknak millióival esedezve kérünk, ne hagyj el, ne távozzál tőlünk, hanem légy ennekutána is velünk; akkor bármi mostoha és szomorú sors közepette sem felünk, sőt mint egykoron dicső hitvallóink, nagy lelkesedéssel fogjuk énekelni mindenha: „*Az Isten a mi reménységünk, midőn reánk tör ellenségünk, minden háboruságinkban, megtart erős hatalmában; azért a mi szívünk nem félne, ha az egész föld megrendülne, és a hegyek a tengernek közepibe bedőlnek.*” (Zsolt. 46.)

Istennek szent fia, édes Idvezítőnk, Tanítónk, Mesterünk! maradj meg Te is velünk s ne hagyj a hitelenség és vallástalanság sötét éjjelébe tévednünk! Krisztus! ki vagy nap és világ, minket sötétségbe ne hagyj, igaz világosság Te vagy, kárhozatra mennünk ne hagyj!

És te áldott szent Lélek! jövel szentelj meg bennünket s mennyei szent ajándékkal, szívbéli szent buzgósággal töltsd be a mi sziveinket, jövel világosítsd meg elménket, hajtsd hozzád a mi sziveinket, hogy az Istennek szent ígédjét most is hallhassuk, megérthessük és megtarthassuk. Ámen!

nem tudom, egészen helytelenül van adva. Így például az 1. számú kanna súlya a közlés szerint 120 dkgr., a 2. számúé 760 dkgr., a 3. számúé 750 dkgr., az 5. számú kehelyé 510 dkgr., a 6. számúé 505 dkgr., a 8. számú ezüst tálcáé 245 dkgr., a 10. szám alatti 2 ón kanna közül egyik 4 kiló 270 dkgr., a másik 4 kilo 260 dkgr. Különösen ez az utolsó tétel bizonyítja, hogy „dkgr.“ azaz *dekagramm* helyett mindeütt *grammot* kell olvasni és érteni, mert hiszen 7 kilós ezüst kannák és 5 kilós ezüst kelyhek aligha vannak még a győri egyháznál is.

Az ily hibákat vagy tévesztéseket a *jóakarattal* ugyan igen aprólékosoknak és lényegteleneknek mondhatja, a *tárgyilagos és elfogulatlan bírálat* szerint azonban, mindezeket igen könnyen el lehet, sőt el is kell kerülni, az „Adattár“ tekintélye és korrektsége érdekében.

Kassa, 1903. november 5.

Révész Kálmán.

A reformatio mint lelki magaslat.

(A debreceni református Hittanszaki Önképző Társulat „Protestáns Estélyét“ megnyitó beszéd, 1903. október 31.)

Két férfi, kiket hitelvi különbség választotta egymástól, másképpen jóbarátok, egy alkalommal vitatkoztak; mondá a római katolikus „csodálom, hogy járnak nők a ti templomaitokba, hol a kedély és képzelem mi táplálékot sem nyer.“ Felelte a református „csodálom hogy a ti templomaitokba férfiak is járnak, kiknek gondolatviláguk kevés táplálékot talál ott.“

E nyilatkozatban a két felekezet jelleme domborul ki. A római szertartás a kedélyre hat, külfényével és látványosságával az érteket foglalkoztatja, s az észet az érzelmek által köti meg. A református istenisztelet egyenesen az értelemnek szól, az elme útján hatol a szívbe, mert fő eszköze az Isten ígéje, úgy a mint azaz apostolok és evangyelisták irataiban található. A lélekre lélekkel hat, az érzelmek világát az elme világával hozza összhangba.

Az a szegény nő, a ki *Huss János* máglyájára buzgón hordta a fát, kegyes érzületét táplálta. Az a Huss, a ki a máglyáról látta ezt, sajnálkozott a nő szent együgyűségén, mert elméje látta a nő tévedését, kinek szívét nem kormányozta az elme. Ott a hit mint lelki vakság, Hussnál mint lelki világosság mutatkozott. Az elő reformátor állt lelki magaslaton.

Korunkban széles körben arra intik a hiteket, folyomodjanak *Szent Istvánhoz*, az ő áldott *jobbja* védi meg az intézményeket. Ez költői képnek szép, sőt nemzeties. De a refor-

mátus ember azonnal látja, hogy valóság nincs a dologban, az ő elméje előtt világos, hogy Isten és az ő mindenható karja az igazi védelemző, érzelmét tehát az elme világánál edzett hit szabályozza. Ez a magaslat.

A mellettünk élő római keresztyének szinejava (mert a nép nem használja) „*Mária országát*“ emlegeti, s *Mária* országa alatt hazánkat érti. Ez a kép már éppen nem nemzeti, sőt nem is hazafias. Ki vonná kétségbe, hogy ez az ő hitök. A református lélek azonban így gondolkodik, hogy a mi hazánk Magyarország, s a magunk hűségén és hősiességén kívül a nagy Isten védte és védi azt; felvilágiasult állammá, szorgalom, ipar, tudomány és az evangyéliom teszi. Ez a magaslat megegyezik a józan észszel, a nélkül, hogy a honszeretetet bénítsa.

Azt hirdetik odaát a magas polcon állók, hogy a „*dogmák*“ fundamentumát képezik az épületnek, ezek változhatlanok, de maga az épület stílusa változik.“ E most kikiáltott tétel szép képben kimondja, hogy a róm. kath. hitcikkekhöz nem szabad nyulni. Szerintünk azokat a hitcikkeket mai alakjukban a tridenti és vatikáni zsinatok emberei szilárdították meg és pedig a reformatio feltartóztatására. Mi azt mondjuk: az ember alkotta hitcikkeket az evangyéliomban szóló Isten ígéjéhez kell idomítani, s a mi azzal ellenkezik, mint Kálvin tette, mellőzni. Ez eljárás szabadítja meg az elmét sok felesleges s a hit lényegéhez nem tartozó dogmáktól, minők *Mária*, a szentek, képek, ereklyék tisztelete. A mindenható Atyához s Krisztus kegyelméhez egyenes folyamodás a magaslat a lélekre nézve, mert porrá lett halandók közvetítését esdeni az Írás és elme előtt értéktelen. Hiszen már *Agoston* — kit pedig a szomszéd egyház a szentek közé sorozott, — tagadta „hogy a holtak az élők ügyei és tettei tudásába és segélynyújtásba vegyülhetnének.“ (De cura gerendis pro mortuis. c. 13.)

Az *épület* azaz maga az egyház, csak örök oszlopokon állhatja ki az idők viharát, akár milyen stílusban épült legyen az. A képtelenség öröklő nem lehet. Az értelem és érzelmek szükseges arra, hogy az ember biztos legyen; a hamis dogma szívet és agyat egyképpen elhomályosíthat s az embert kivetkőzteti méltóságából, példa reá az ezer esetből az első angol bibliafordító *Viklef* sorsa, kinek holttestét a konstánci zsinat dogmája nyomán, halála után 44 év múlva felásatta a rajongó és szolgáló és megégette. Minden emberi érzés a holtak porainak csendes nyugalma kíván. Hol itt a lelki magaslat?

Végül hagyám egy ragyogó róm. kath. szónok tetszetős tételét: „miénk a *legszebb*, a

legmélyebb, a legbensőbb *vallás* az utána tett „apostata szellemi áram“ szavak alatt burkolt stylusban a protestantismust érti szerző. Szép lehet, mert a művészet minden pompáját magára ölti mint fénylő lepelt, de az erkölcsi szép és a művészi szép között nagy a különbség! A szép maga nem vallás, a legszebb nő lehet erkölcstelen lény is. A mélység és bensőség sötét is lehet, mint a tenger és föld gyomra, világosság nélkül amonnan a gyöngy, eminnen a drága érc fel nem hozható. Krisztus vallása lelkivilágosság, melyet „a sötétség völgyében ülő népek“ látni kell. A szív és elme világosság nélkül sem nem jól érez, sem jól nem lát. Példa reá a főzépkor egyik legnagyobb szentje *Cairveauxi Bernát*, a ki a zárdai élettel szemben a világban élést a halál és sötétség birodalmának tartotta. Mikor nőtestvére *Humblina*, nem akarta férjét és gyermekeit elhagyni és így apáca zárdába lépni: testvére, a szerzetes, elzordonult iránta, annyira hogy mikor ajtaján kopogtatott nővére, nem bocsátottk őt maga elé, a testvéri érzelmet megtagadta. (Princeton Theological Review. 1903 : 183. l.) Mély és benső volt Bernát vallása, oh! de az emberi érzelemben és értelemben ütközék. A valódi emberi és valódi isteni nem semmisíti meg egymást, hanem összhangba olvad. Ez a reformatio vallásában érvényesülhet, nem „hithagyó szellem árama“ az tehát, hanem magaslat és ideál. Imé egy példa, hogy az emberi dogma, a szerzetesség fogalma, mely éppen nem bibliai tan, miként öli meg a szeretetet, a testvéri és családi szent érzelmet, az isteni parancsot. Mily magaslat az evangéliomi, az apostoli tan! ha szeretet nincsen én bennem, olylva lettem mint a zengő érc és pengő cimbalom.

* * *

Ma a reformatio emlékét üljük, lelki magaslata emelkedését az emberiség egy részének! Vajha ide emelkednék minden keresztyén testvér a föld színén, az egy akol és egy pásztor kora az evangéliom által és utján jöhet el.

A hittanszaki önképző tarsulat nemes törekvésű ifjúságát, azon a mezőn, hol buzgón munkál most, hálásan emelem ki, lángbuzgalomával egy-egy üdülő órát tár fel, melyben a hallgatóság lelkét és a magáét is „gyönyörűséges mező“-re vezeti, hogy oly eledellel is táplálkozzék, mely felfelé, Istenfelé vonzódní képesít. Haladj nemes ifju Tarsulat e pályán, minden jök elismerése leszen azért a földi jutalom. Minden protestáns estély egy-egy pathmosi óra leend, melyben a lelkiekről elmélkedünk. Mi pedig mindnyájan reményes érzülettel és inghat-

lan meggyőződéssel valljuk, hogy szeretjük *vallásunkat*, mert az egyszerű, tiszta, világos és boldogító, mert annak fundamentuma a Krisztus és az ő evangélioma.

Balogh Ferencs

hittanár.

TANÜGY.

Nevelési rendszerünk árnyoldalai.

I.

Az iskolai munka eredményével napjainkban nincsenek megelégedve sem a tanárok, sem a szülék. A tanárok nem ok nélkül kifogásolják a tanulásbeli eredmény silányságát, a mikor a tanulóknak 15—32%-a elégtelen osztályzatot kap, s az intézetek legnagyobb részében a bukások átlaga 20—25% közé esik. Már pedig ha a tanárok a tanulóknak közel negyedrészeére kénytelenek kimondani, hogy a minimális követelményeknek nem felelnek meg, ezzel maguk a tanárok is konstatálják, hogy munkájok a tanulóknak egy jelentős részénél teljesen kárba vészett. A mi a szüléket illeti, azok meg éppen az iskolát okolják a gyarló eredményért, a szülék közt kialakult (s elfogulatlannak éppen nem mondható) közvélemény tulszigorúsággal vádolja az iskolát, és meg van győződve, hogy a tanárok az amugy is nagy létszámot a tanulók „megrostálásával akarják kevesbíteni.

Pedig ha a t nítés eredménytelenségének okait közelebről megvizsgáljuk, a bukások nagy százalékán nem is csodálkozhatunk. Vizsgáljuk meg csak a tanulók ama jelentős részének viszonyait, mely nem szülei felügyelet alatt végzi tanulmányait, hanem, mivel szülei vidéken élnek, idegenek felügyeletére bizva folytatja tanulói munkáját. Ezeknek a legszerencsésebb részét azok a tanulók képezik, a kik jól szervezett és kellő felügyelet alatt álló internátusban, vagy felettök szigorú felügyeletet gyakorló rokon körben élnek. Sajnos azonban, hogy a vidéki tanulók legnagyobb része vagy a szükséges felügyeletet nélkülöző internátusba kerül, hol a nagy szabadság sok könnyelműség forrásává lehet, vagy pedig olyan helyeken lakik és kap ellátást, a hol a lakás és ellátás adása jövedelem szerzés céljából történik. Eltekintve néhány dicséretes kivételtől, a legtöbb helyen nincsen meg a garancia arra nézve, hogy a tanulók kellő erkölcsi felügyelet alatt álljanak. Ismeretes a szüléknek amaz általános gyengesége, hogy igen sok esetben még gyermekeiknek világos hanyagsága, vagy hibái esetén is hajlandók gyermekeikben az üldözött diákot látni, több szüle inkább hisz gyermeke szavainak, mint a tanárok felvilágosításának. Természetes hogy ha a lakást és ellátást adó házigazda jóakaratu szigorúsággal és erélylyel lép fel a könnyelműsége hajlandó tanulóval szemben, elég ok ez arra, hogy a tanuló igyekezzék „jobb helyet“ keresni, és gyermekeik felvilágosításai után a szülék csakugyan igyekeznek a mostohán nevelt szegény fiut „jobb helyre“ elvinni. Nincs semmi garancia arra nézve, hogy az ilyen házigazdák nagy része erélyes felügyeletet gyakoroljon különösen abban az irányban, hogy a tanulók iskolai kötelességeiket valóban teljesítsék. Legtöbb helyen még azt is kénytelenek elnézni, hogy az éretlen gyermekek

a komoly iskolai munka mellett nekik meg nem engedett szórakozásokban vesznek részt. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az ilyen tanulóknak mulasztásait is teljesen lehetetlen ellenőrizni, a tanulóknak sok esetben még csak nem is kell kierőszakolnia a minden ok nélkül történt mulasztást igazoló bizonyítványt, némely ilyen „csintalanságot” kedélyesen elintéz egyik-másik házigazda.

Vidéki iskolákban nehezebben kerüli ki a közfigyelmet a tanulók magaviselete. Mégis megessék több vidéki városban, hogy a tanári kar csak hosszú idő múlva jön rá, hogy a tanulók egy csoportja vendéglőkben és kávéházakban keres magának meg nem engedett szórakozást, s a vége a dolognak az, hogy az esetről hivatalosan értesített szülék arra a keserű csalódásra ébrednek, hogy még kisebb városban is lehetlenség meggátolni gyermekeik eltévelyedését. A ballépést esetleg követő súlyos büntetés pedig a könnyelmű tanulóval együtt a szüléket is sújtja.

És hogy vagyunk a tanulásbeli előmenetellel? Kevés iskola van ma már abban a szerencsés helyzetben, hogy 20-nál több tanulója ne legyen az egyes osztályokban, már pedig 20 tanulóval sem képes a tanár ellenőrizni, hogy mindennap elvégezték-e kiszabott feladatukat. Még a közép népességű iskolákban is rendszeresen folynak a feleletekre való számítgatások. Ennek eredménye azután az, hogy ha szerencséje van a tanulóknak, kevés munka árán és ismeret gyarapítás nélkül ugyan de tényleg bizonyítványt szerez, mit a szülék teljes megnyugvással vesznek tudomásul, nem is sejtve, hogy esetleg már a következő évben milyen bukás követi azt az olcsón szerzett bizonyítványt. Ha pedig a tanuló nem helyesen számított a feleletekre és elbukik, kárhoztatja az iskolát mely igazságtalan vele szemben.

Némely szüle ugyan azzal vigasztalja magát, hogy nem árt gyermekének, ha idegenek közzé kerül, legalább megtanul a maga lábán járni. Pedig ennek a korai önállóságnak csak igen kevés gyermeknél van erkölcsi haszna. Örül a gyermek a szabadságnak, s möhön igyekszik azt kiaknázni és sok esetben kénytelen annak keserves következményeit viselni. S mi történik néhány szegény fiúval, ki szintén ilyen önállóságra van kárhoztatva? Küzd a megélhetés gondjaival, agyon dolgozza magát, tönkre teszi egészségét, vagy a nyomor még bűnre is ösztönzi.

Még azt sem állíthatjuk nyugodt lélekkel, hogy az iskoláit szülei felügyelet alatt végző tanuló tényleg olyan ellenőrzés alatt áll, hogy a házi nevelés hathatósan előmozdítja azon irány követését, melyet az iskola óhajt. A különböző műveltségű szülék közt a legváltozatosabb eseteket találunk arra nézve, hogy a tanulók mennyire felre tudják esetleg vezetni szüleiket abban az irányban, hogy ők iskolai kötelességeiknek eleget tesznek. Még arra is van eset, hogy a szülék bizonyos az iskola körén kívül eső munkákat is végeztetnek a tanulóval, még abban az esetben is, hogy ha erre rá nem szorultak.

Erkölcsi irányu nevelésben sem minden szülei háznál részesül a tanuló. Könnyelmű, rossz példát mutató családapa, családtag, vagy rokon az iskola jó irányu nevelését könnyen leronthatja. Az iskolának több tiltó törvényeinek, mint felesleges intézkedéseknek át-hágására meg sok szüle bátorítja a gyermekeit. Határozottan állíthatjuk, hogy igen sok ballépést meglehetne előzni, ha az iskola és a szülei ház párhuzamos nevelési irányu biztosítva volna.

Minden iskola növendékei közt van egy bizonyos rész, mely hányódik egyik intézetbe l a másikba. Ennek is az intézetek az okai, melyek egymással szemben nem őszinték. Sok esetben a súlyos erkölcsi kifogás alá eső, vagy éppen semmi előmenetelt nem tanúsító tanulón igyekszik az intézet tudadni olyan formán, hogy csak consilium abeundival látja el a szülék rimánkodására még azokban az esetekben is, a mikor ki van zárva a javulás reménye. Az illető tanulóval, mivel szemben a tanári kar könyörületet gyakorol, nem lesz semmi, ellenben sok kárt okoz abban az intézetben, melybe kerül, félrevezetvén néhány tanuló társát. Sok esetben egyes tanulók erkölcsi sülyedése ilyen tanulók rossz példájára vezethető vissza. Az eltanácsolás mindenestre alkalmas és kényelmes mód arra, hogy egy intézet valamely rossz növendékétől megszabaduljon, de nem biztosíték arra nézve, hogy az ilyen veszedelmes tanuló minden intézettől távol tartassanak.

S vajjon mi lehet annak az oka, hogy a régi időkhöz viszonyítva, aránylag is több kivetni való elem van a tanulói pályán napjainkban? A társadalmi erkölcsök lazulásainak mindenestre része van benne, de főként abban kell keresnünk, hogy a tanulói pálya ma már valóságos kenyérkereseti pályává sülyedt, melyen hivatlanok is igyekeznek maguknak urí pályát biztosítani. Az ipari, kereskedelmi és más gyakorlati pályákat elhanyagolják, s ezért van éppen a tanulói pályát végzettek közt a legtöbb proletár. Pedig nincsen veszedelmesebb terhe egyetlen társadalomnak sem, mint a tanult proletár.

Nevelési rendszerünk emez árnyoldalain egyszerre és gyökeresen segíteni nem lehet. Vannak azonban bizonyos eszközök magának az iskolának a kezében is, a melyeket ha felhasznál, legalább annyit elér vele, hogy az a generatio, melyet nevel, más érzésű, más gondolkozású és erkölcsű lesz, mint a jelenlegi. Leghatalmasabb eszköz e tekintetben a már néhol kipróbált, de még nagyobb elterjedésnek ez idő szerint nem örvendő szülei értekezletek intézménye, melyről, vala mint nevelési irányunknak fenti követelmények szellemében való átalakításáról a következő cikkben fogok szólni.

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

A máramaros-ugocsai egyházmegye közgyűlése.

Most került ki a sajtó alól az őszi egyházmegyei gyűlés jegyzőkönyve. S mivel annak idején a nagyváradi protestáns irodalmi társaság nagy gyűlése foglalta le a mi egyházmegyénk vezetőinek érdeklődését, — megtörtént, hogy a referáda elmaradt. Ezt a mulasztást hozzuk helyre most, mikor a jegyzőkönyv alapján e lap olvasói számára a mi egyházi életünkben egyet-mást feljegyzünk.

Szikszay Zoltán esperes szeptember 22-ikére hívta össze a közgyűlést a szokásos sorrend betartásával — ezuttal Ugocsába, Halmiba, megelőző napra pedig ugyancsak oda a szavazatbontó bizottságot, — mivel hogy a 10 évi cycus lejárván, e gyűlés tisztújító gyűlés is volt. Ez magyarázza a fokozottabb érdeklődést is, mely abban nyilvánult, hogy csupán egyetlen egyház maradt képviseletlenül távol, s a tanácsbírói kar-

ből is csupán gróf Teleki Gyula hiányzott, őt is csak gyengélkedése gátolta a megjelenésben.

A közgyűlést istenítisztelet előzte meg, melyen *Dömény Zoltán* mondott buzgó hálaadó imát.

A záró ének után megkezdődött a gyűlés, szintén a templomban, *Szikszai Z.* esperes és *György Endre* gondnok elnöklete alatt, — kiket már az első szavazáson, — mint azt aug. 6-án a Nagyszöllősön tartott bizottsági ülés konstatalta az összes szavazatokkal az egyházmegye közbizalma az administratio élére állított. György Endre már régi idő óta vezeti az egyházmegyét, s bár az év nagy részét Londonban tölti, mint a magyar kormány közigazgatási képviselője, imé oly kiváló gonddal vesz részt az egyházmegye minden ügyének intézésében, hogy a legnagyobb egyházügyi marasztalják a gondnoki tisztségben. *Szikszay Zoltán* (m.-szigeti lelkész) három évvel ezelőtt csak a másodszori szavazás alkalmával kapta meg az abszolút többséget, s imé e rövid idő alatt olyan bizonyosságát adta reátermetségének, hogy most egyetlen egy egyházból sem gondoltak más jelöltre.

Ilyen egyértelműséggel választották meg egyházi tanácsbíróvá *Biró Lajost*, (nagyszöllősi lelkész), világi tanácsbíróvá *Szegedy Gyulát*; (m.-szigeti ügyvédi kamarai elnök). Tekintélyes többséget kaptak mindjárt az első szavazáson *Tóth Ferencz*, *Biky Ferencz*, *Sárkány Lajos* az egyházi, *Szentpály István* (nyug. ugoicsai aispán), *Dr. Tóth Jenő* (ugocsaí arvaszéki elnök), gróf *Teleky Gyula* (orsz. gyűl. képviselő) — s csekély szótöbbséggel *Szabó Sándor* (volt főszolgabíró, n.-szöllősi ügyvéd), a világi tanácsbíróvá. Pótszavazáson lett megválasztva egyházi tanácsbíróvá *Bodnár Béla* tamásváraljai lelkész.

Egyházi főjegyző *Biki Ferencz*, világi főjegyző *dr. Kun Béla* m.-szigeti jogtanár lett. Mindkét aljegyzőségre annyira megosztottak a szavazatok, hogy csak pótválasztás hozott eredményt. Egyházi aljegyző *Bihari Lajos*, világi aljegyző *dr. Gergely György* m.-szigeti jogtanár.

Az újonnan választott tisztviselők nyomban letették az esküt, s éljenzések között foglaltak helyet a zöld asztal körül, a hol a már felsoroltakon kívül ott láttuk még *Nagy József* és *Sárközy Pál* egyházmegyei ügyészeket, *dr. Pap Tibor* jogakadémiai és *Dobay Sándor* főgymnasiumi igazgatókat.

Szikszay Zoltán esperes meleg szavakban köszönte meg az egyházmegye megtisztelő bizalmát elnöktársa nevében is. Éljenzéssel fogadott beszédjére *Biki Ferencz* bábonyi lelkész reflectált. Az egész gyűlés hangulatán meglátszott, hogy az új tisztikar működése elé a legszebb reményekkel s a legnagyobb megnyugvással tekint az egész egyházmegye.

A szokásos évi jelentést nagy figyelem között olvasta fel *Szikszay esperes*. Kitészik ebből, hogy az egyházlátogatás terheit az esperessel és a tanácsbíró lelkészekkel híven megosztották a gondnok és a világi tanácsbírók is, — az esperes maga minden egyházba ellátogatott az év folyamán.

Kiemeljük e jelentésből, hogy az egyházmegye területén n. z. arénusok, baptisták nincsenek. Felekezetenkívülivé senki sem lett. Az egyházi szertartásokat igénybe veszik, az istenítiszteleteket buzgón látogatják a hívek. A vadházások száma bizony feltűnően sok — 96-ot jelentettek a vizitálóknak, pedig bizonyos több is van, kivált a nagyobb egyházakban, hol ezt ellenőrizni bajos. A szegény ügy terén a kezdet kezdetén sem vagyunk. Legtöbb helyen a politikai község

ápolja minden felekezet szegényeit. Itt-ott a társadalom próbálja enyhíteni legalább a téli időszakban a nyomort. Így különösen Máramaroszigeten, hol naponta átlag 350 egyén kapott a téli hónapokon át meleg ebédet a népkonyhán, ugyanitt 137 szegény tanuló gyermeket ruházott fel egy jótékony egyesület. Minde humanitarius mozgalmakban élénk részt vesznek a református uri nők. De maga a ref. egyház ily irányban alig tesz valamit. *Szigeten, Halmiban, Huszton és Nagyszöllősön* adnak ki ily célra egy-két száz koronát. Jelentékeny összeget (362 kor.) hoztak össze közmunkával a bábonyiak, szép jövedelmet hajtott egy bál *Halmiban* (133 kor.), két táncmulatság *Turterebesen* (230 kor.) hol azonkívül is nagy terjedelmű közadakozás folyt az elmúlt évben. *Tiszaújlak* kapott 200 koronát végrendelet útján (*Keszler Menyhért*né után;) *tamásváraljai* egyház szőlőjének felújítására a földművelésügyi miniszteriumtól körülbelül 200 korona értékű szőlőoltványt, nagyobb méretű közadakozás folyt *Hosszuzemzön*, *M.-szigeten* és *Visken*. Sok helyen készítettek buzgó nők katedrai vagy urasztali terítőket. Az adakozások egész összege sem nagy, sőt az előző éviéktől is messze marad, de általános szegénységet figyelembe véve, részvétlenségről panaszkodni nem lehet.

Az egyházak belső adminisztratiojában bizony még mindig sok hiányt tapasztalt a visitatio. Különösen feltűnő, hogy sok egyházban nincsenek telekkönyvezve az ingatlanok. A szegénység megdöbbentő. A 36 egyház összes bevétele csak 95 ezer koronát tesz ki, tehát 3000 kor. sem esik egy-egy egyházra. Az összes alapítványok 187000 koronát tesznek ki, de az adósság is 144 ezer koronára rug. Az egyházi adó hátralék 13 és fél ezer korona! Ugy, hogy 15 egyházban nem tudták kifizetni az egyházi tisztviselőket. De 17 egyházban a kivetett adó sem fedezi a szükségleteket. Négy templom, 8 iskola, 4 paplak van teljesen rossz állapotban, roskadozó félben. Három faluban restaurálták a templomot, egy helyen az iskolát, 2 helyen a papi lakot: 1—2 ezer koronát költvén e célra.

Az anyagi helyzet képe tehát vigasztalan.

A 6—12 éves gyermekek közül 83 $\frac{1}{2}$ % jár iskolába. Az ismétlő iskola látogatására köteles 15 évesnél ifjabb gyermekek közül csak 63% jár valamilyen tanintézetbe. Bizony e téren is sok kivánni való marad fenn. A tanítók közül *batot* dicsért meg a visitatio, s egynek munkáját teljesen elégtelennek ítélte. Jó iskola-felszerelés alig van 4—5 faluban. A vallásitanítás csak *Daboleczon* elégtelen, hol a tanító úgy látszik nem ért ehhez, — reméljük, jövőre a lelkész veszi kezébe ez ügyet, mint az egyházmegye legtöbb községében szokás.

Vegyes házasságokban a reversálisokat éppen ellensúlyozták azok a megjegyzések, melyek a mi javunkra szólottak a gyermekek vallását illetőleg.

A hívők összes száma körülbelül 22 és fél ezer.

Az esperesi jelentés resignáltan összegezi az anyagi nyomoruság adatait, s kiegészíti ezt azzal a jelentéssel, hogy az elmúlt évben 170 adófizető hívő vándorolt ki Amerikába, mintha csak 2 kis egyház hagyta volna el az egyházmegyét véglegesen.

Az esperesi jelentést köszönettel vette tudomásul a közgyűlés, s az esperesnek az egyes egyházakra vonatkozó, a jelentéssel kapcsolatos indítványait is elfogadták.

Ezután megválasztotta a gyűlés az egyházmegyei ügyészségre az eddigieket, megalakította a bizottságo-

kat, melyekhez most egy új is csatoltatott; az esperes indítványára u. i. egy 7 tagú számvevőszéket is alakítottak.

Beszámolt az esperes a félév folyamán érkezett különféle rendkívüli államsegélyekről, a melyek összesen vagy 1000 koronát tesznek ki, s melynek felét a királyházi leányegyház templomának építésére utalta a kereskedelmi miniszter. Mivel az illető leányegyház javarészt áll.-vasuti tisztviselők és alkalmazottakból áll, az országos közalaptól Bábonynak 600 kor. segély érkezett.

Külön megemlékszik az esperes a Máramaroszi-gezen aug. 27-én tartott tiszántuli ev. ref. egyházi értekezletről, s annak fényes sikeréről.

A szigeti lyceum igazgatótanácsának jelentéséből értesült a közgyűlés arról, hogy a tápintézet és internátus legkedvezményezettebb helyet csaknem kizárólag papok és tanítók gyermekeivel töltötték be. A tanár-változásokról is megemlékezik a jelentés. A múlt évi helyettes tanárok (Király Uzor és Györe János) ez évre is megválasztottak, a mennyiségtani üresedésben levő tanszékre Kiss György János okl. tanárt ajánlotta a kinevezésre a lyceumi igazgató tanács (e kinevezés azóta meg is történt.)

Ezután több helyi jelentőségű ügyet tárgyalt a közgyűlés, — valamint jóváhagyta a segélyosztó bizottságoknak javaslatait.

Ezek szerint az államsegélyből részesültek a következő egyházak.

Akli, Tiszaujhely 80—80 korona; Bábony, Bököny, Dabolez, Fancsika, Nevetlenfalu, Péterfalva, Tamásváralfa, Tiszaujlak, Tivadar, Turterebes, Nagybocskó 60—60 kor.-t, Dolha és királyháza 40—40 koronát kaptak.

Tíz lelkész kapott 434 koronát, tehát egyenként 40 korona jutott csak, — 6 tanító kapott 30—30 koronát.

Bizony csak alamizsnának lehet tekinteni e csekély összegeket. S jellemző, hogy mégis akadt indítványozó, a ki a mellett volt, hogy a segély még jobban felaprózódjék. A lelkészek kétharmad része folyamodott e csekély segélypénzekért!

Az államsegély terhére állandó kiadások is vannak, ezt természetesen elsősorban kellett levonni. Ezek közt van a szigeti lyceumi tápintézetre megszavazott 1000 korona.

Az országos közalaptól Dolha 200, Halmi 800, Nevetlenfalu 600, Tivadar 200 koronát kér nagyobb beruházásokra; a konventtől rendkívüli segélyt kérnek az aklii és fancsikai egyházak; a református segélyegylet-hez folyamodnak Akli, Dolha, Nagybocskó, Tiszaujhely, Nagytarna, Turterebes, Halmi, Fancsika, Péterfalva, Tiszaujlak, Tamásváralfa, Tiszakeresztur. Rendkívüli államsegélyért 10 lelkész, 2 tanító folyamodik.

Minde kéréseket pártolólágg terjeszti fel az egyházmegye az illető fórumok elé, mert valóban oly nagy a szegénység az egyházközségek nagyobb részében, hogy a gyámolításra egyenesen reá vannak utalva.

Birtokváltások és telekkönyvi zavarok felől tanácskozott ezután a közgyűlés. S e közben konstataulta, hogy sok baj származik abból, hogy az egyházi törvények 18. §-ának e) pontját nem veszik elég komolyan a lelkészek, s a vagyoni ügyek körüli egyházközségi határozatokat végrehajtják, mielőtt a szükséges felettes hatósági jóváhagyást megnyerték volna. Ezért aztán kimondta a közgyűlés Szegedy Gyula

vil. tanácsbíró indítványára az ily esetekre a törvényt mellőzőkre az esetleges károsodások elkerülése végett a vagyoni felelősséget.

Érdekes tárgya volt még a közgyűlésnek a m.-szigeti jogakadémia jelentése, melyből értesült a közgyűlés, hogy az egyházkerület az akadémia fontos missióját méltányolva, annak anyagi támogatását kilátásba helyezte, sőt ezer korona évi segélyt már is megszavazott.

Az egyházmegye, a midőn köszönetet mond ezért, egyszersmind felhívja a lyceum igazgatótanácsát, hogy a főt. egyh. kerületi közgyűlést kérje fel arra, hogy e segélyt kiegészítve a szigeti akadémián egy tanszékot állítson fel.

A gyűlés végén Kovássy Ákos m.-szigeti egyházi főgondnok szólalt fel, s bejelentette, hogy amaz alapítványait, melyeket a múlt évben tett, kiegészíti úgy, hogy most már nem tíz, hanem 12 kebelbeli lelkész javadalma kiegészítésére szolgáljon annak kamatjövédelmé.

Az előző évi 2000 koronás alapítványát ily célra 2400 koronára emeli fel.

Az egyházmegye nagy köszönettel fogadta a szigeti főgondnok nemes ajándékát. György Endre gondnok szep szavakkal tolmácsolja a közgyűlés érzelmeit. A finále tehát igazán lélekiemelő volt.

A gyűlés után társas ebédre jöttek össze Halmi- és vidékének minden felekezethez tartozó intelligens férfiai, a kaszinó nagy termébe, hogy a közgyűlés tagjaival együtt ünnepeljék a 10 évre választott tiszti karát. Különösen sok felköszöntőt kapott György Endre az egyházmegye népszerű gondnoka.

Dr. Gergely György.

Templomavatás Gégényben.

November 1-én lélekiemelő ünnepek közt ment végbe. Az enyhe őszi nap meglegedetten mosolygott le a hajdan sok jó napokat látott, ősmagyar nemesi családoktól lakott falucsikára, melyben az egyetértés, vallásos buzgóság esodával határos dolgokat mivelt. Ez a kálvinista község valóban az ígért földére ért el. Még csak néhány évtizede, hogy sivatag pusztaságban zarándokolva „örvény s hullám közt hanykódva, segélni part felé egy csillag sem derült“ számukra. A pásztor önmagát legeltetvé, a parochia cselédház volt, az iskola szűk, homályos; a templom, kint a falu végén elavult és kicsiny; elpusztult rablóvárhoz hasonlított inkább, mint Isten házához. A gondviselés Istennek egy igaz emberét rendelte Gégénybe, aki — bár egy trefás pohárköszöntő szerint a szilvamagból is lekvart tud csinálni, — maga szegény, de egyházát másfél-évtizeden át fényessé és gazdaggá tette. Hangya-szorgalommal gyűjtögette a filléreket, hogy az Urnak méltó házat, a tudományok csarnokot építsen azokból. Fáradságtalan munkáját siker koronázta. Ma ott áll az izléses, méltóságos templom a falu kellő közepén, mellette közel épülve egy új iskola és tanítói lakás, a másik is pár hét mulva tető alatt, megvan a tágas belső telek az új parochia számára s mindezek fundamentumául több száz holdas tagos birtok szerevezve az egyház számára. Joggal mondhatta egy jelenvolt az ünnepélyt követő áldomáson a lelkipásztort köszöntvén fel, hogy „itt, ha mindnyájan hallgatnánk, akkor sem lenne esend, a kövek fognak kultani.“ Az ünnepély a szokott módon folyt le az új templomban, amely természetesen színig megtelt. Énekeltük a 74, 37, 233. dicséreteket,

a buzgó új kántor-tanító vezetése mellett alakult ének-kar két szép alkalmi dallamot. Felavató imát az apostoli buzgóságu felső-szabolcsi esperes, Görömbei Péter mondott előttünk, előszólítván szívünk legmélyebb rejtekéből a hála édes-bus érzéseit, áldást kérvén az új templomra, annak tervezői, építői-e, az építetőkre, az adakozókra, a gyülekezet Mózesére, a páratlan buzgóságu főgondnokra, gondnokra, presbyterekre, a gyülekezet minden rendű tagjaira, a polgári községre, a házára s annak kormányzóira, a vallásos buzgóságu uralkodóra, ki maga is segített e kicsiny egyháznak nehéz munkájában.

Az ünnepi szónok Hideg József t.-pálcai lelkész volt, aki Efézus II. 19-22. alapján komoly felhívást intézett a templomát megújító gyülekezethez, hogy ujtsa meg ama dicsőbb templomot, önmagát is, hogy legyenek valóban, amire hivatnak: „Istennek hajléki a Szt. Lélekben.“ A régiék jövevények voltak és zsel lérek, idegenek e világban, mert nem ismerték Istent, mint Atyát. Ma is sokan vannak az idegenek, a bálványimádók, kik csinálnak maguknak való isteneket s azokat imádják. Egy a lelkiismeretlenség, más a könnyelműség, ismét más a közönyösség istenek emel oltárt. Gyujtsatok világosságot e templomokban, hitvány lomokkal vannak tele, árusok és vevők zaja tölti be. Vegyetek korbácsot, üzzétek ki onnan: „Az én házam imádkozásnak háza, ti pedig azt latrok barlangjává tettétek.“ Ha van még fogékonyság a szívekben a magasztos, jó, szép iránt: ugy e beszédnek mély nyomokat kellett hagyniok a templomújító gyülekezetben. Ajánlom a tiszteletreméltó presbyteriumnak, hogy a felavató imát és beszédet nyomassa ki, s a gyülekezet minden tagjának adjon egyet kezébe, meggyőződésem, hogy nem a legkisebb darab kő lessz az egyházépítés nagy munkájában.

Az új templomban első keresztelést végzett Vas János eöri lelkész; ihlett lélekből hangzott a magvas beszéd, mely a szertartást megelőzte, az ifjú predikátor általános figyelmet keltett. Ezután jött az urvacSORA. Ez az isteni végrendelet, ez a vallásos szertartás, mely a világ minden ceremoniájának fejedelme. Az urvacSORA, melyről egyedül van mondva: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“ Porzsolt Ádám, szentmártoni lelkész szívet rezgető mély baritonja a templomújításra vonatkozással ismételte a jeruzsálemi templomot építő Salamon király felavató imáját; letarolt fényes fejével, méltóságos hangjával egy ószövetségi próféta mély benyomását kelte fel. Megindult szívvel járultunk a jelenlevők — még más felekezetűek is — az Ur asztalához, boldog volt, aki részt vehetett az isteni szeretet és kegyelem jegyeiben.

A 122. zsoltár 3-ik versét énekelve vonultunk ki a templomterre, hol imádkoztunk a hazáért, e multat és jövődöt megbűnhődött, imádkoztunk a hazáért is, a Hymnus néhány versét az énekkarral együtt énekelvén. Most a közebed következett. Az áldomáson sem hagyott el Istennek szent lelke, ünnepies érzések, megindult szívek hoztak hangokat ajkainkra. Vidám társalgás és nevetés közben is nem egyszer könnyek látszóttak az örvendezők szemében. Este mindkét iskolában jól sikerült s szépen jövedelmező táncmulatság volt, s mélabus hazafias dalok éneklése mellett folyt az áldomás késő éjjelig. Még a kinek mennie kellett is: oly nehezen tudott megválni az érdemes községtől, a szívét, lelkét megosztani kész papi és főgondnoki családoktól. Isten oltalma legyen velök mindörökké! **Szikszay András** ibrányi ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

Megrendelési felhívás. *Kiss Adám egyházi beszédeire.* Ki volt Kiss Adám? Ezt csak mi, öregek tudjuk. Az újabb s legújabb nemzedék csak Zsarnay, Tóth Mihály, Mitrovics Egyházi szónoklattanából tudhat róla valamit, a mennyit ugyanis e tankönyvek emlitenek, hogy t. i. ő volt Kolmárral együtt a mult század első felének legérdemesebb prédikációirója.

De ennyit bizony gymnasiumi tanulók is tudnak az irodalomtörténetből s szónoklattani könyveikből. Sőt valamivel többet is; mert ez utóbbi tankönyvek a retorikai alakzatok különböző neveire példákat Kiss Ádámól idéznek, Toldi irodalomtörténete pedig párhuzamot is von közte és a többi egyházi beszédírók között és érdeme szerint kiemeli.

Annál inkább kellene hát theologus ifjainknak ösmer-niök a mi jeleseinket. Legalább olyan formán, mint a hogy a főgymnasiumi tanulók ösmerhetik a költészettani könyvekből a költői műveket, az irodalomtörténetből pedig jeleseink életét, munkáik szellemét, hatását.

Hogy theol. növendékeinknél nem így van, az a hiányos tanrendszernek róható föl. — Két három papi nemzedék nőtt fel, a ki jeleseinkről s Kiss Ádámról csak annyit tud — ha tud — a mennyit a tankönyv futtában említ.

Pedig tudni illik, hogy Kiss Adám a magyar prédikáció-irodalom klasszikusainak legjelesebbje, kit eddig fölül nem mult köztünk más, csak megközelített Szilády János.

A mi a franciának Bousset, Bourdaloue, vagy Massillon: az nekünk Kiss Adám.

És, ha a prédikáció-irodalomban nem éppen szegény pápás egyház az ő XVII-ik századbeli eme klasszikusait újabban és újabban kiadni s magyar talajba is átültetni nem tartja fölöslegesnek — és, ha nemzeti irodalmunk klasszikusainak újabb kiadású műveit minden „művelt“ névre igényt tartó hazafi megszerzi: ifjabb papi nemzedékünknek — azt hiszem — hasznos szolgálatot teszek Kiss Adám egyházi beszédeinek újra kiadásával. Hadd ösmerjék és hadd használják!

Mert ösmerni méltó a valódi szónoklattan mesterét.

És használni lehet egytől egyig. Mert jöllehet a 70 év előtti kissé ódon nyelvezet s a ma már helytelen orthográfia némileg idegenszerűvé teszi is; de maga a tárgy, a felfogás, a kidolgozás, az egész beszéd tartalma örökbecsű s a régi köntösben is használható volna.

De ma már az ő munkái még antiquariusi uton sem kaphatók; noha az első kiadást még ugyanazon évben (1835.) a második követte s így közel kétezer példány látott belőlük napvilágot.

Új öltözetben, a mai nyelvezet szerint átírva, egy kötetet adok a jövő évben Kiss Adám 4 kötetes beszédeiből, ha az Ur akarandja s ha kellő számú megrendeléseket kapok.

Noha az özönnel megjelent s folyton nagy mennyiségben termelt újabb beszédek közül bőségesen válogathatunk; de merem állítani, hogy ezeknél jobbakat, használhatóbbakat senki nem kap.

A 15 ivre terjedő munkát 1904. év október elején ajánlva küldöm meg mindazoknak, a kik előzőleg 3 k. 50 fillért utalványoznak. Egyelőre írásbeli megrendelés is elég. Nagyigmánd, 1903. október 30. **Szentkúti Kiss Károly.**

Előfizetési felhívás. a „*Debreceni képes kalendárium*“ című, a városi nyomda kiadásában 1904-ik évre megjelenendő, Debrecen sz. kir. város és Hajdúvármegye teljes címtárát, egyéb hasznos tudnivalókat, ismeretterjesztő közleményeket, elbeszéléseket és számos képet magában foglaló naptár IV-ik évfolyamára, melynek ára diszes kemény fedélbe kötve 1 korona.

E valóban hézagpótló, közhasznú könyv a folyó 1903-ik évi november hó folyamán hagyja el a sajtót.

Ujból bizalommal fordulunk tehát a t. közönséghez az iránt, hogy a „*Debreceni képes kalendárium*“ 1904-ik évre szóló IV-ik évfolyamát megrendelni s a pénzt alólirt kiadó céghez beküldeni sziveskedjék. A naptár folyó évi november hóban küldetik szét a megrendelőknek. Debrecen. 1903. szeptember hó. *Debrecen szab. kir. város könyvnyomdája*, mint a „*Debreceni képes kalendárium*“ kiadója.

Keresztyén egyháztörténelem. Harmadik korszak. Az egyház pápaságtól függésének kora Hildebrandtól Lutherig. 1046—1517-ig Kr. után. Részben Gieseler nyomán írta *Balogh Ferencz* hittanszaki tanár a debreceni ref. kollegiumban. Harmadik füzet. *Második tömörített s javított kiadás.* Debrecen. Városi nyomda. 1903. Ára 1 korona 20 fillér. Mikor *Balogh Ferencznek* egy-egy műve megjelenik, vagy új kiadást ért, annak minden egyes református ember szívből örülhet. Mert *Balogh Ferencz* egyik régi s kipróbált harcosa a positiv evangéliomi hitnek s az ő eszméi hódításával hódít maga az evangélium is. E mellett olyan tudós ő, — kitől mindig van mit tanulni! Azért örülünk most is, midőn egyik, — föntjelzett műve 2-ik kiadása fekszik előttünk. Ajánljuk lapunk olvasóinak becses figyelmébe ezt a művet, melyre vonatkozólag a tudós szerző „*Utószavában*“ a következőket mondja el:

A keresztyén egyháztörténelem theol. akadémiánkon, az eddigi beosztás szerint, 4 féleven át adatik elő, négy korszakra is van osztva; s, hogy a hallgatók könnyebben megszerezzék, mindenik korszak külön füzetben jelent meg, így a 649 lapot tevő egész mű félevenként olcsóbban megszerezhetővé vált a hittanulók-nak. Az első korszak elfogyván, 2-ik kiadása 1890-ben jött ki. Most meg a 3-ik korszak fogyott el: ez az oka, hogy 2-ik kiadása elodázhatlanná vált. E 2-ik kiadást azonban egyfelől tömörítve, másfelől javítva s a magyar viszonyokat jobban feltüntetve dolgoztam ki, sőt új cikk is van benne a 39. lapon. Mellőzni voltam kénytelen a könyvészeti, kutfőkre vonatkozó részeket és a számos közben eső bő jegyzeteket, melyekre nézve az első kiadás tekintendő meg; szorítottam csupán a szöveg lényegére; így átolvasásra kellemesebb, tanulásra célszerűbb leendő. A tani külön szakaszt teljesen mellőztem, mely a scholastica philosophiával azonos levén, részint ott, részint a dogmatörténelemben ugyis tárgyalás alá jő. Mellőztem az „élet“-re vonatkozó szakasz legnagyobb részét, melyet más theologiai tanárok is kellőleg érintenek. A német irányzat hatása folytán több részletet ugyis elszakítottak az egyháztörténelem nagy egészéből, így p. o. a Krisztus élete, Apologétika, patristika, dogmatörténelem, a missiók története önálló tantárgyként rendezvék s külön előadás tárgyai. Ez indokolta a tömörítést s így rövidítést. Tettem ezt költségkimélemből is, mert íy tankönyv nálunk szűk körre szorul; theologiai tankönyvek előállítására a kerület, vagy más testület segílyt nem nyújt.

E miatt szinte ujságszámába megy, ha theologiai tankönyvnyomatásban jelenik meg. Debrecen, 1903. október 15. *Balogh Ferencz* hittanár.

K Ü L F Ö L D.

Németországi egyházi szemle.

Szeptember 21—24. napjain folyt le Braunschweigban a *belmissioi kongressus* 32-ik gyűlése. A kongressuson a hivatalos névsor szerint 518 ember vett részt. Mind a három napon istenitisztelet tartatott a város legnagyobb templomában, a régi domban, a mely ez alkalommal szűknek bizonyult. Magának Braunschweignak a lakossága rendkívül nagy érdeklődést tanúsított a gyűlés iránt. A megnyitó istenitisztelet után az üdvözlő gyűlés az evangélikus egyesület helyiségében volt, a hol a helyi bizottság nevében Langerfeldt kerületi igazgató, a távollevő hercegi régens nevében pedig Hartwig tábornok üdvözölte a gyűlést.

Az első főgyűlés szeptember 22-én volt, a hol Dr. Mayer strassburgi tanár csaknem két óráig értekezett a következő tárgy felett: *A belmissió feladata a keresztyén világnézletnek a keresztyénellenes mozgalmak által való veszélyeztetésével szemben.* Az értekező a következő thesiseket állította föl: 1. Az egyház általában az egyház ellen irányult ellenszenv okát az érzelmi és az akarati életben találjuk meg; nagy szerepet játszik ott a földi javak tulbecsülése. 2. Ez a gyakorlati appositio gyakran támasztékot nyer bizonyos elméleti rendszerekben, a melyek merev ellentétben állanak a keresztyéni világnézlettel. Mint különösen fontos typosok megemlíthetők. a) a modern elméleti skepticismus b) az elméleti materialismus és pseudomonismus c) a Nietzsche-féle philosophia. 3. Ezen világnézletek befolyása, mivel a tudomány nevében lépnek fel, igen nagy. 4. Ha a keresztyénellenes praxissal szemben a belmissió feladatai ugyanazok maradnak lényegében, melyek eleitől kezdve voltak, úgy az elméleti appositio különös rendszabályokat követel. Szükséges, hogy a keresztyénellenes bölcselettel felvegyük a nyilvános vitát s fölfedezzük annak hiányosságát. Szükséges röpiratokban megismertetni azon ténnyt, hogy a keresztyénség a tudomány bármely eredményével összeegyeztethető. 5. Magától érthető, miszerint tudományos és bölcseleti vitákkal semmiféle keresztyéniséget sem alapíthatunk, a mennyiben az végeredményében a szív és az akarat ügye, de elérhetjük vele, miszerint a keresztyénellenes felfogás várait lassanként ledöntjük.

Szeptember 23-án négy specialis értekezlet folyt le. Az első tárgya „*A prostitutio és az ellene való védekezés*“ volt. Referens Philipps tanár Berlinből. Az értekezés gondolatmenete a következő volt: A kettős morálnak (a férfi polygam a nő monogam) az alapelve, melynél fogva a férfivilág kivonja magát mind a két nemre nézve kötelező erkölcsi törvény alól, nem egyebb mint merénylet a nép erkölcsisége ellen. A szüzesség elvét a házasság életben a házasság isteni céljának az elismerése mellett a legnagyobb komolysággal kell érvényesíteni. Azon állítás, hogy a nemi viszony az egészségért szükséges és azért nőtlen embereknek házasságon kívüli nemi viszonyt kell keresniök, ellentmond az igazságnak. A modern kultúra kinövéseit (az érzékiség ápolása az irodalomban és a művészetben.) és az

azzal összefüggő hamis életnézetet, a hol csak alkalom kínálkozik, a leghevesebben ostromolni kell. A socialis reformot (bér és lakáskérdés, özvegyek és árvaokról való gondoskodás) tovább kell fejleszteni, mert a szükség gyakran forrása lesz a prostitutiának. Az államnak és a törvénynek a jelenlegi álláspontja a prostitutióval szemben hamis: a) elvileg: A „szükséges rossz“-ról való felfogás az államot végeredményében a prostitutio támogatására vezeti, b) erkölcsileg: Az erkölcs rendőri ellenőrzési rendszer megteveszti a lelkiismeretet s a könnyelműeket prostitutorra vezeti; c) gyakorlatilag: az egészségügyi rendszer csak névleges s a biztonság érzete által, a melyet kelt az egyénekben, előmozdítja a nemi betegségek elterjedését. A fajtalanság leküzdésére a következőket ajánlja az értekező: A jelenlegi erkölcsi és egészségügyi rendszert meg kell szüntetni. A kereset céljából üzött fajtalanságot elvileg szigorúan meg kell büntetni. A nyilvános házak eltörölendők, mert ez a rendszer nem egyéb, mint az állam paktálása a bűnnel. Nem a rendőrségnek, hanem a törvényszéknek kell e fölött határozni, hogy vajjon kereset céljából üzött fajtalansággal van-e dolgok s azt minden esetben megbüntetni. A házasságtörést a bekövetkezett elválás után nem úgy kell tekinteni, mint szerződészegést; a folytonos házasságtörést, t. i. férjes nők üzletszerű fajtalanságát, tekintet nélkül arra, hogy vajjon megtörtént-e az elválás, szigorúan meg büntetendő. A házasságtörés miatt elválasztottaknak nem adható engedély, hogy azon személylyel lépjenek házasságra, a kivel a házasságtörést elkövették. A házasságtöréstől minden egyházi jogot meg kell vonni, s az egyházi funkciót megtagadni stb. Ezen elvek részletes kidolgozására egy bizottság alakítandó, a mely munkáját a törvényhatóságokhoz benyújtáná.

A második specialis értekezlet a gyári *munkások védelmével* foglalkozott s e tekintetben érdekesebbnél érdekesebb eszméket vetett a fölszínre. Ez a kérdés mindenestre igen fontos, ha tekintetbe vesszük, hogy Németországban körülbelül 1 millió gyári munkásnő van. A harmadik értekezlet tárgya volt: A *belmissio és az ismétlő iskola*. Az értekezlet határozatilag kimondja, miszerint az ismétlő iskolákban óhajtja az eddigi szokástól eltérőleg a vallás kötelező tanítását s e tekintetben lépéseket tesz az állami és egyházi hatóságoknál. Az utolsó specialis értekezleten a felolvasó a következő tárggyal foglalkozott: Az *evangélikus keresztyén és az ő ujságja*. Az evangélikus keresztyének oly lapot kell járattatnia, a mely nemcsak az ő politikai és társadalmi, hanem egyszersmind vallásos nézeteinek is megfelel. Joggal elvárhatja, hogy lapja egyházi ügyekkel is foglalkozzék, még pedig oly alapon, a mely az egyház történelmének, jogának és életének bizonyos ismeretét tételezi fel. Különösen óvja az értekező a protestánsokat a zsidó és az ultramontrán sajtótól.

Szeptember 23-án este óriási nagyszámu közönség előtt beszélt Nelle superintendens az ének jelentőségéről különösen a protestáns népéletre vonatkozólag. Tíz parancsot állított fel arra nézve, hogy viselkedjünk az énekkel szemben és miképpen énekeljünk. A második értekező Richter zeneigazgató a nép számára egyházi, népies zeneelőadásokat követelt.

A második főgyűlés, a mely egyszersmind záró gyűlés volt, Szeptember 24-én folyt le. Dr. Wurster értekezésének a tárgya volt: A *belmissio és a humanus áldozatkészség*. Az értekezés rövid tartalma a következő: A XVIII. század pietismusa és humanismusa

tekinthető történelmileg a belmissio előidézőjének. Korunk humanismusának a többek között az a legnagyobb hibája, hogy nem egészen a vallásosságon alapszik. A belmissionak feladata odahatni, hogy a humanismus céljaiban erejét szét ne forgácsolja s áldozatkészségét valóban szükséges esetekben érvényesítse. A belmissio és a humanismus mindenütt karöltve haladhatnak.

A congressust Gábel elnök szavai zárták be. A legközelebbi belmissioi kongressus Lipcsében fog megtartatni.

(Folyt. köv.)

V-n.

NEKROLOG.

SIPOS IMRE

1849—1903.

Consumatum est . . . ! Eme golgotai fájdalmas jalkiáltás tört elő egész erővel kebelünkéből, midőn *Sipos Imre* belényesi református lelkipásztor, e hű és igaz barátunk ravatalát körülállottuk. Bevégezte tehát ő is nehéz, küzdelmes, többször rögös és tövises, de végeredményében sikeres és dicsőségteljes apostoli pályáját. Ott, a szorosabb értelemben vett magyar határ végpontján, a kies és bércecs Erdély szomszédságában, minden református lelkész egy-egy apostol. Apostola nemcsak szeretett egyházának, de a magyar nemzeti állameszmének is. Szép és magaslatos hivatás az, a mi ott e derék és lelkes örállókra várakozik!

Ilyen örállóul rendelte oda a bölcs isteni gondviselés Sipos Imre felejthetetlen emlékezetű barátunkat is, ki azon a vidéken lelte fel sirját is, ahol egykor bölcsője ringott. János nevű atyja maga is református lelkész, anyja pedig *Sófalvy Lujza*, kegyes, istenfélő, kevésgényű ároni papi család, akik e fiokat is az Ur szolgálatára szánták; ki a gymnasiumi tanulói éveket Nagyszalontán kezdte, Hódmezővásárhelyen folytatta s Kecskeméten végezte be.

Ez utóbbi helyen lépett a hittani pályára, a honnan, rövid egy év leforgása után a debreceni alma mater fogadja be őt falai közzé. Már mint ifju gymnazista tanuló kitűnt többi tanulóitársai között, költői talentuma által. Tág tér nyílt e téren ideális lelkének főként Debrecenben, ahol az ifjusági önképzőkörben tevékeny szerepet játszott; sőt vezérszerepet vitt.

A tanulói pálya bevégezte után 1872-ben elébb édesapja mellett Belényesujlakon, majd a szelid lelkületű sarkadi lelkész-esperes *Osváth Imre* bátyánk oldala mellett segédkedett 1874-ig, amikor az erdőgyaraki egyház rendes lelkipásztorául hívta őt meg.

Nemes ambícióval, egész lelkesedéssel fogott hozzá az egyházépítésnek úgy belső, mint külső munkájához, hogy itt e szertefekvő tanyai épületek közt, a szétszórt csoportokat összeszedje s Isten lelkének erejével új életet öntsön azokba. Egy kisded, plánta gyülekezet volt még ekkor ez, mely a nagyszalontai erős és virágzó egyháznak, mint gondos édes anyának védő szárnyai alól kirepülve, önállóságra tett szert s most már saját erejéből igyekezett tovább fejlődni derék és buzgó új lelkipásztorának energikus vezetése mellett. De a küzdelem itt nemcsak szép és nehéz, de fájdalom és csa-

lódásokkal teljes volt a kezdő lelkipásztorra nézve. Sokan legjobb és legnemesebb szándékát félreértették és ő folyton azon töprengett, hogy hagyhassa el mielőbb azt a községet, melyet úgy egyházilag, mint közgazgatásilag, az ő teremő és szervező munkaképessége állított lábra és erősített meg. Ha semmi egyéb nem is, az Urnak háza, melynek alapját ott ő vetette meg, hangosan kiáltana hozzánk az ő lángoló buzgósága mellett.

A keserű csalódások közt csak egy volt ami vigaszt nyújtott az ő küzdő lelkének, ami el-eloszlata homlokáról a borot s nyájas derűt támaszta rája: első nejének *Vecsey Kornéliának* hűsége és szeretete.

Az 1879-ik évben a belényesi gyülekezet hívja meg őt — csere útján — lelkészül, a hol ő reá, úgy hazafias, mint hitfelekezeti szempontból nehéz és fontos teendők vártak. A fényes és nagymultu belényesi református egyház ekkor szomorú viszonyok közt vergődött. S mennyit kellett küzdenie, hány ajtón bekopogtatni a szeretet és könyörület alamizsnájáért a buzgó lelkipásztornak, míg anyagilag is meglehetősen ruinált egyházát rendbehozhatta és virágzóvá tehetette. De ő nem esüggött el s kitartását fényes siker koronázta. Az lehetett csak a valódi öröm, melyet a hű szolga akkor érzett, midőn rövid néhány évvel ezelőtt, a belényesi fényesen átalakított templomban, az e. kerület és e. megye küldötteinek részvételével az első hálaadó istenisztelet megtartatott.

De örömeinek talán ez volt utolsó fényesen ragyogó napja is. Nemsokára halálos kimenetelű, kínzó kór lepi meg s izenként tépi, szakgatja a férfiúi erőt. Ott hervad, sorvad a test, mondhatni szemünk előtt el. Több mint egy éve már annak, hogy küzd, vívódik a gyilkos kórral. Teste már összetörve, de a lélek még mindég éber és ez lazás munkásságra készíteti őtet.

Valóban tragikus sors is az, ami e derék férfiúnak ez életben osztályrészül jutott! Mikor már koporsójában feküdt, a „Nagyváradai Napló“ akkor is hozza egy vezércikkét, amelyről nem is sejté a hű szellemi munkás, hogy ez neki hattudala lesz!

Ez az életrajz nem volna teljesen egész, ha meg nem emlékezném itt az ő széleskörű társadalmi tevékenységéről is.

A belényesi intelligens magyar elemre fontos miszió néz mindenkor e végvidéken. S ipos Imre csakhamar felismeri a helyzetet, amelybe ott jutott s a feladatot, amely rá várakozott. Hozzá is fog energikus kézzel a dákó-román törekvések ellensúlyozásához, mely ott, rövid pár évtizeddel ezelőtt, kétségtelenül felüté fejét. Nemigen ismerte ő a circum-spectusos politikát, hanem csakhamar kezébe ragadja a védő és támadó fegyvert s e nemes küzdelem forró hevében sok sebet osztott, de biz' ezekből neki is bőven kijutott. Más, kevésbbé agilis ember, bizonyára kiejtette volna kezéből a fegyvert; de ő hiven és erősen kitartott s küzdelmét itt is siker koronázta be. A *jelen* neki már e téren is fényes elégtételt szolgáltatott. De előttem legértékesebb elégtétel ama megkapó nyilatkozat, melyet sirja peremén, a belényesi róm. kath. gyülekezet derék esperes-plebánosa főtisztelendő *Németh* ur mondott: „Volt idő“ — ugymond — „mikor itt a magyarság igazainak ügyét majdnem csak *ketten* képviseltük a megboldogulttal, midőn még a kultuszminisztert is erősebb szavakban kellett figyelmeztetni ama veszélyre, mely itt a magyarságra vár, ha céltudatosabb kultur nemzeti politikát nem valósít meg az állam; és én

úgy érzem, hogy *jobbkezemet* vesztettem el a megboldogultban.“

E rövid nyilatkozat bizonyára hiven jellemzi S ipos Imrének egész multját. Hadd legyen azért ez megörökítve e lap hasábjain.

Családi életéről kell még megemlékezniem Első nejét, kitől 3 élő gyermeke maradt, elvesztívén, 2-dik házasságra lépett *Szappanos Amáliával*, ki után egy kis árva leányka maradt. Harmadszor is megőült *Tatay Etelkával*, ki őt, hosszas betegségének ideje alatt önfeláldozó szeretettel és keresztyéni türelemmel gondozta.

Egyetlen élő testvére *S ipos János* a b.-ujlaki gyülekezet derék lelkipásztora.

Óriási volt a részvét, mely az elhunyt kiváló lelkészt és tanácsbírókat október 26-án sírjához kísérte. Ott volt a zsufolásig megtelt szép templomban Belényes városának és vidékének nagy tömege. A háznál *Győri József* tárkányi lelkész ábitatos imát, a templomban *Böszörményi Lajos* n.-szalontai lelkész szép emlékbeszédet, a sírnál *Szathmáry István* remetei lelkipásztor buzgó imát mondott, melyet *Tóth Lajos* jánosfalvai állami tanítónak rövid, megkapó bucsuztatója fejezett be. Az egyházi szertartás bevégeztével a belényesi választókerület országos képviselője, *Bartha Ferencz* beszélt, méltatva a megboldogult lelkészt, mint kitűnő magyar hazafit és mint a belényesi függetlenségi kör elnökét.

Mi pedig borongó érzések közt jöttünk el sírjától, érezve, hogy a mi baráti szívünk vesztesége is mély és csaknem pótolhatatlan.

Dr. Márk Ferencs.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Isten hozza.** Ugy vagyunk értesülve, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület nagynevű főgondnoka és konventünk elnöke báró Bánffy Dezső folyó hó 23 án konventi ügyekben városunkba jö. Bizonynyal ezuttal az ő melegsívü és minden nagy horderejü kérdésben vele karöltve és egymást megértve járó főgondnokunk Gróf Degenfeld Józsefnek leendő vendége. A legmelegebben üdvözljük ez alkalommal is érkező illustris vendégünket.

— **Debreceni egyetem.** Ez a kérdés folyó hó 13-án megtartott collegiumi igazgatótanács ülésén olyan kedvező fordulatot nyert, a mi e nagy horderejü, minden jóknak egyedüli vágyát képező kérdést az újabb időben nagy mértékben tapasztalt hallgatás teréről a megvalósulás felé juttatja. E kérdésben véleményes jelentését egy bizottság most terjesztette be s, az igazgatótanács ennek alapján javasolja az egyházkerületi közgyűlésnek, hogy a beterjesztett munkálatoknak úgy a szellemi, mint az anyagi kérdésre vonatkozó részét elfogadván, *Gr. Degenfeld József* elnöklete alatt egyetemi bizottság alakítandó. E bizottságnak, mint nem hivatalos jellegű ad hoc

küldöttségnek feladata leendő az egyetem felállításához szükséges erőforrásoknak összegyűjtése s az egyetem megvalósításához szükséges minden további munkát megtétele, végül munkálatainak az egyházkerület elé terjesztése. Orvendetes lépés ez az Egyetem megvalósítása felé. Gr. Degenfeld József köré e kérdésben olyan férfiak neve lesz csoportosulva s a hivatalos rend szerint lassu mozgásu és különböző tekintetek által korlátolt bizottságok köréből olyan egyének kezeibe lesz letéve e nagy horderejű kérdés, a kiknek sikereit, ügybuzgóságát, lelkesedését sőt áldozatkészségét már jól ismerjük. Azok a férfiak a kik e nagy ügyünkben Gr. Degenfeld József és Simonffy Imre, a fáradságot nem ismerő nagy férfiak köré s azok zászlója alá állanak, azok az agitationalis munkálatokat országosan úgy fogják az anyagi áldozatok terén is foganatosítani, hogy az ő munkájuk hatalmas eredményére teljes megnyugvással és lelki örömmel gondolhatunk.

— **Erdélyi egyházkerületi közgyűlés.** (November 7., 8., 9., 10.) Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk rendes évi közgyűlése nov. 7-én délelőtt kezdette meg tanácskozásait Kolozsvárt, a fakultás dísztermében, a világi és egyházi előkelőségek, s nagyszámu közgyűlési tag résztevésével. A közgyűlés népes termébe, melynek karzatát szorongásig megtöltötte az ifjuság és az érdeklődő közönség, pontban 10 órakor vonultak be br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnok és dr. Bartók György püspökkel élükön a főgondnokok gr. Bánffy György, Simó Lajos és Zeyk Dániel, a kik a közgyűlés harsány és lelkes éljenzése között foglalták el helyeiket az elnöki emelvényen.

A XCII. dicséret éneklése után dr. Bartók György püspökünk szívhöz szóló imában kérte az Ur segédelmét a közgyűlés munkájához, melynek végeztével br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnok üdvözölve a megjelenteket, a közgyűlést megnyitottnak jelentette ki. A segédjegyzők kinevezése után, az időközben megválasztott képviselők igazolása következett. Ennek végeztével az elnök kihirdette a bizottságok kiküldését. Az igazgató tanács előterjesztése szerinti tárgysorozatot Kádár János olvasta fel, a mihez a közgyűlés hozzájárult.

Konventi képviselők és bizottsági tagok választására a délutáni 3—5 órát tüzték ki. Majd Herepei Gergely kolozsvári, ifj. Péter Károly udvarhelyi, Józsa Sándor sepsi esperesek, Csia Klmán udvarhelyi, Bartók Béla kolozsvári egyh. főjegyzők tették le a hivatali esküt.

Ezután Bartók György püspök tartotta meg főpásztori jelentését, melyet a közgyűlés lelkes éljenzéssel vett tudomásul.

A püspöki jelentés után a gondnoki jelöléseket ejtették meg. Végül a jelentéseknek a bizottságokhoz való utalásával br. Bánffy elnök a közgyűlés folytatását másnap reggel fél 10 órára tüzte ki.

A második napi gyűlés legontosabb tárgya a lelkészek felavatása volt.

Kenessey Béla egyh. ker. főjegyző tett ezután jelentést a fölavatandó lelkészekről. 13 lelkész jelentkezett a fölavatásra. A fölavatandókkoz dr. Bartók György püspök intézett szép buzdító beszédet, melyben lel-

kükre kötö a folytonos munkálkodást, éberséget és önművelést.

A felavatás a Farkas-utcai templomban történt, hova testületileg vonult a közgyűlés. Itt az invocatio után dr. Bartók György püspök mondott magasan szárnyaló szép imádságot, s utánna tartotta meg Jancsó Lajos a nagyenyedi egyházmegye uj esperese mély hatást keltett beszédét, nemes hevü ékesszólással fejtegetve a kálvinista pap igaz hivatását. Közben a ref. vegyes kar énekelte a „Magyar gályarabok ének“-ét. A beszéd után szokásos szertartások között felavatták a 13 kibocsátandó lelkészt s az ünnepély dr. Bartók György püspök záró imádságával ért véget.

A felavatás után a kibocsátott lelkészek tisztelegtek dr. Bartók György püspöknél és Kenessey Béla főjegyzőnél. E pontnál mi is rámutatunk arra, hogy bizony sokkal jobb volna, ha az erdélyi példát követve, mikor lelkészavatasra kerül a sor, mi nálunk is vagy a püspök, vagy valamelyik esperes prédikálna s ne a felavatandók egyike. Nincs olyan alkalom több, a mikor az ifju emberhez nagyobb hatással lehetne beszélni, mint ilyenkor s viszont talán a felavatandók is nagyobb örömmel hallgatnák ilyenkor a tapasztalatban megvénült Simeonokat, mint a tapasztalatlan ifju pályatársat. Már egyszer irtunk erről; de irunk még többször is, mig így nem lesz; mert a kérdést elég fontosnak tartjuk arra, hogy vele foglalkozzunk. Lám az erdélyiek rég így járnak el s ez egyike a megszívlelendő erdélyi specialításoknak.

A közgyűlés harmadik napja jegyzőkönyv hitelesítéssel kezdődött. Ezután Menyhárt András tette meg jelentését a tanár és gondnok választás eredményéről.

Nagy vita indult meg a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak jogviszonyainak tárgyalásakor. Az igazgatótanács javaslata Dész, Fogaras, Kézdivásárhely, Nagyenyed, Kolozsvár, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Szászváros, Ó-Torda, Zilah és Brassó ev. ref. egyházaira vonatkozott, és ezeknek a bekebelezés mellett szélesebb tevékenységi kört biztosított az alábbiakban: 1. külön képviselőt küldenek a közgyűlésre, ha népességük 3000 lélekszám, minden további megkezdett 3—3 ezer lélekszám után ujabb 1—1 képviselőt választhatnak, egyenlő számban az egyháziak és világiak közül; 2. iskoláik után külön taniótképviselőt küldhetnek; 3. főgondnokot, kebl- és számadó gondnokaikat maguk választják; 4. a jelenlegi főgondnokok közgyűlési tagsági jogukat élethosszig megtartják, de addig az egyházak külön képviselőt csak az esetben küldhetnek, ha több képviselő küldetési joguk van; 5. egyebekben az egyházmegye teljes hatósága alá kerülnek; 6. az igazg. tanács intézkedik vagyonkezelés és számadások eredményeinek megfelelő módon való előterjesztéséről.

A vita rendjén Vásárhelyi Boldizsár a főgondnokok választására nézve úgy kívánt intézkedni, hogy ha az ilyen városi eklézsiák azt óhajlják, hogy a főgondnoki állások üresedés esetén ismét betöltésenek, ez iránt időről időre kérvényezhessenek a ker. közgyűléshez.

Jancsó Lajos esperes elfogadta az igazgatótanács javaslatát.

Jancsó Sándor ámbár nem barátja az egyenlősítésnek, az igazgatótanács javaslatát pártolta. S bár Somody István jogfosztást látott a javaslatban, a közgyűlés Mezei Albert világos fejtegetése, br. Bánffy Dezső felvilágosító észrevételei után az igazgató tanács javaslatát pontonként való szavazással elfogadta.

— **Szele György beköszönője.** Folyó hó 8-ik napján foglalta el állását *Szele György* a debreceni egyházban, s ekkor tartotta meg ugynevezett beköszönő egyházi beszédét a híres Nagytemplom katedráján. E beszéd elé feszült várakozással nézett mindenki, mert általában tudva volt, hogy Szele igen kényes situációk között s nem minden habozás nélkül vállalkozott a debreceni katedrára, honnan, *mint méltó helyéről*, őt ezelőtt 8 esztendővel a pártpolitika taszította le. S a beköszönő teljesen igazolta azoknak buzgalmát, kik őt már régóta ezen a helyen szerették volna látni. Beszéde textusa Csel. 20. 24-ben van megírva: „*Semmiel nem gondolok; az én életem is nekem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Ur Jézustól, hogy bizonytságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról.*” Látnivaló tehát, hogy textusa nem meglepő; ellenkezőleg közönségesen ismert, egyszerű s olyan textus ez, melyről nagyon sokan beszéltek már beköszönők alkalmával, — anélkül, hogy az ige szépségéből vesztett, vagy mélysége elsekélyesedett volna. Ugy dolgozta fel *Szele György* ezt a textust, hogy a ki fejtegetésének természetes, bibliai színezetű és zamatos folyamatát végig élvezte, annak éreznie kellett, hogy itt az evangélium hirdettetik és semmi más. S az ilyen a valódi praedikáció! Bevezetésében azokról a nagyokról emlékezett meg *Szele*, kik előtte ezen a katedrán állottak. Érti, — ugymond hogy ezeknek a nyomain járni neki nehéz feladat lesz. Ha átgondolja az őt ért nagy kitüntetést s a debreceni viszonyokat, aggodalmait csak fokozódnak, mert tudja tehetsége, ereje fogyatékos voltát s attól fél, hogy azok, a kik tőle sokat várnak, reményeikben csalatkozni fognak. Felmerül lelkében a kétség a jövő iránt is, ki tudja, lelkipásztori munkájának a gyümölcsei nem fognak-e ő magával együtt előbb lehullani, semmint megérhetnének! ? De ő érzi azt is, hogy mint az apostolt, őt is az Isten lelke kényszeríti, hogy, felmenjen Jeruzsálembe, a hol nem tudja mi vár reá! ? Azonban várjon akármi, *semmiel nem gondol, az élete is neki nem drága, csak hogy elvégezhesse az ő futását és a szolgálatot, melyet az Ur Jézustól vett.* Hiszen Pál apostol is előre sejtette a reá várakozó sorsot s mégis teljesítette kötelességét. A mai kor gyenge gyermekének az ajakán talán visszatetsző üres nagy mondás az ő fogadása, a melynek semmi alapja nincs, ha elgondoljuk, hogy ma börtön, lánc, üldözés nem fenyegeti az Ur szolgáját, sőt külső helyzetében is tisztességes az állása, — de ő mégis azt mondja, hogy ma sem töltheti be lelkész másként méltóan hivatását, hanem csak úgy, ha vezérelvévé a Pál fogadását teszi. Az Ur szolgájának az élete ma is harc; fegyvere az Irás, a tudomány s néha az ékesszólás. De a lélek hamar fárad; a korszellem könnyen az önérdék utjára téríti az embert s könnyen megesik, hogy ezt mondja: „mindenre gondolok, hogy a mi nekem kárt tesz, azt elhárítsam, mert az első én vagyok s csak azután jön más és a kötelesség,” hogyha nem szól is így a lelkész, jönnek más nehézségek. A közöny, a világi bölcsesség kineveti, az elbizakodás, a gőg, a kevélység lenézi, a harag ellene támad. Ma minden törekvés, minden nézet csak magát tartja helyesnek s ezer meg ezer kísértet ólálkodik körülötte, hogy elkedvetlenítse s a tiszta eszmények köréből lehúzza őt a partra. Éppen azért kell nagy elhatározás ma is a lelkipásztor részéről. Ő megvallja alázattal, hogy nem hozott magával mélységes tudományt, nagy hírnevet; de

hozta az igét és a szent elhatározást, hogy a mig él: *„semmiel nem gondol stb. csak hogy elvégezhesse az ő futását és a szolgálatot, melyet az Ur Jézustól vett.”* A lelkipásztor futásának a célja szép; neki az Isten és a Jézus Krisztus dicsőségeért kell futnia. Ezért fog futni ő is a jó remény édes örömeivel és mély alázattal. Mert a lelkipásztor futása szolgálat, melyben nem az a fő, hogy valaki nagynak és dicsőségesnek, hanem hogy mindenben hívnek találtassék. A mi hivatalunk nem rang, nem méltóság; mi csak szolgák vagyunk, de csak az Istenéi és az emberek javára. Belső hivatás kell ehhez a szolgálathoz. S ő nem dicsekedik; senki ne gondolja őt felebbvalónak, mint a minőnek látszik; de azt jó lelkiismerettel mondja, hogy őt kora ifjúságától kezdve lelke vonzotta erre a pályára. És, mikor jött az elhívás, feltette magában, hogy Pál apostol fogadása lesz az ő jelszava is. Az örök evangéliumot akarja prédikálni mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. *Est tartja a lelkész egyetlen feladatának, valamint ast, hogy erről egész életével bizonytságot tegyen.*

Ebben a keretben mozgott a *Szele György* beköszönője. S mi, kik szintén ezeket az elveket valljuk, nagy gyönyörűséggel hallgattuk az ő szép előadását. Jó nyomon indult s bár nagy gondot fordított szerénysége kidomborítására, hisszük, megjósoljuk, hogy ő egyik legkedvesebb papja leend Debrecennek. Segitse őt az Isten s adjon neki kegyelmet, céljai megvalósíthatására.

Ugyanazon a napon délben közebed volt a „Bikában” az új lelkész tiszteletére, a hol circa 400-an jelentek meg az ő tisztelői közül. Ez is helyesen volt. Úgy emlékszünk, hogy a mult évben a *Jánossy Zoltán* beiktatásánál ez a közebed elmaradt... Annál szebb, hogy most erre is gondoltunk. Elvégre is a lelkész a lelkiekben egy egész gyülekezet vezére s feltétlenül megérdemel annyit, hogy hívei ragaszkodásukat iránta külsőképpen is kifejezzék.

— **A debreceni ev. ref. főiskola** folyó évi november hó tizennegyedik (14) napján délelőtt féltizenegy órakor a diszteremben *tanári beiktatási ünnepélyt* tart, melynek sorrendje a következő: 1. A főiskolai kántus énekel. 2. Főtiszteltetű Kiss Áron püspök úr megnyitó beszéde. 3. Szabó Márton dr. főgymnasiunai tanár székfoglaló értekezése. 4. Főtiszteltetű Kiss Áron püspök úr beiktató beszéde. 5. Sinka Sándor főgymnasiunai igazgató üdvözlő beszéde. 6. A főiskolai kántus éneke. Debrecen, 1903. november hó 2. Az igazgatóság.

— **Stern Herman hitvédő műveit** („Hogyan lettem én baptistává s miért nem voltam jó baptista” „Bárány borbé bujt farkasok. Figyelmeztető szózat a magyar protestáns néphez”) ujjlag és melegen ajánljuk lelkészársaink figyelmébe. Ezek a füzetek még eddig a leghatalmasabb fegyvereknek bizonyultak a szektáriusok ellen folytatott harcainkban. Olyan ember írta ezeket, a ki maga is 13 esztendeig volt rabja a vallásos és rajongó tévelynek s a ki ennélfogva minden izökben közvetlenül és jól ismeri azokat a szemforgató atyafiakat, kik magokon kívül minden másokat gonosz és elkárhozott lelkeknek tartanak. Ilyen irat éppen azért alig elképzelhető hatással van az olvasóra s most az őszi és téli időszakban, — midőn tapasztalás szerent a szektáriusok hódító utra szoktak indulni — ismételten ajánljuk e füzeteket lelkészársaink figyelmébe; sziveskedjenek ezeket a nép között minél nagyobb tömegben terjeszteni. Az érdemes szerző (ki elvégre is szegény nyomdász ember!) még eddig

az elárúsított példányokból alig tudta a nyomdai költségeket beszélni. Azért elhatározta, hogy azon esetben, ha valaki a fent nevezett füzetekből egyszerre legalább 25 példányt megrendel, azokat *féláron* (példánynonként 10 fillérért) és portómentesen adja. De a ki 1 példányt rendel, az szíveskedjék három 10 filléres bélyeget levélben küldeni. Megrendelések intézendők ily cím alatt: *Stern Herman nyomdásznak. Debrecen. Hoffmann és Kronovits nyomdában.*

Szerkesztő.

— **A főiskola igazgatótanácsának ülése.** November hó 13-án reggeli 9 órakor vette kezdetét a főisk. igazgatótanács tanácskozása az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő összes főiskolai ügyekben. Az elnöki tisztelet Kiss Áron püspök és gr. Degenfeld József egyházkerületi főgondnok végezték. A gyűlés a formalitások befejeztével a K. Kiss József kilépésével megürült gazdasági albizottságba tagul Dorogi Lajos igazgatótanácsost választotta meg, a Dicsőfi József lemondása folytán megürült könyvtári albizottságba pedig dr. Gulyás Istvánt küldte ki. Letelvén a mostani igazgatótanácsosok megbízatása, a gyűlés javaslatot terjeszt fel az egyh-ker. közgyűlés elé a jövő ciklusra vonatkozó választás tárgyában. Terjedelmes jelentést nyújtott be az igazgatótanács gazdasági albizottsága a gazdasági tanács jegyzőkönyveiről, az azokban foglalt határozatokról, a főiskolai pénztári, háznagyi számadásokról, az Andaházy Szilágyi nevelőintézet ügyeiről. A fontosabbak közül megemlítjük, hogy a debreceni egyházmegyei pénztárnak Rózsa Sándor pénztárnok részéről történő kezelését engedélyezhetőnek tartja, a számadásokra nézve a felmentést megadhatónak véleményezi, de az egyetemi hátralék-alapítványoknak per útján való behajtását elrendelendőnek nyilvánítja. Helyesli, hogy az akadémiai igazgatótanács javadalmazása 200 koronával emeltesse. A számadásoknak bizonyos rövidítés mellett való kinyomatását 5 évenként fogantatosítani óhajtja. Véleményt adott az igazgatótanács a gymn. énektanári fizetés rendezése tárgyában, s drágasági pótlék engedélyezését javasolja a főiskolai eljárók részére. Elvül mondatott ki, hogy a befizetett beírásdíj nem adható vissza. A gazdasági tanács tagjainak javadalmazása kérdésében majd csak az újjászervezés alkalmával fog nyilatkozni. Foglalkozott az igazgatótanács a koll. gazdasági tanácsnak a 3207 k. 76 fillérés évjárdékra vonatkozó s lapunk mai számában közölt határozatával, melyet határozati erőre való emelés végett pártolólággal terjeszt fel az egyházkerületi közgyűlés elé. Előbb kellett volna jelezniünk, hogy tárgyalás alá került a kollegiumi pénztári kezelési szabályzat módosítására vonatkozó gazdasági tanács munkálata. A gazdasági albizottság javaslata alapján némely igen practikus kiegészítéssel a munkálata elfogadásra talált. Letargyaltatt's elfogadtatott Márk Endre előadása mellett az Andaházy-Szilágyi nevelőintézet módosított szervezeti szabályzata. Beható tanácskozás tárgyat képezte az egyetemi bizottság munkálata, mely nyomtatásban is megjelent; kevés módosítással elfogadásra ajánlott. Szükségesnek találta az igazgatótanács, hogy az egyetem érdekének folytonos képviselésére s a most megindult mozgalomnak tovább fejlesztésére egy egészen külön álló és működő ugyanvezett egyetemi bizottság alakítása iránt tegyen javaslatot az egyházkerületnek. A különböző albizottságok előadásainak letargyalása után késő este fejezhetette be az igazgatótanács az ülésezést. Tudósításunkban részletekbe ezuttal nem mehetünk az idő rövidsége miatt; lesz alkalmunk bővebb

értésítést adni az egyházkerületi közgyűlésről szóló tudósításunkban.

— **Sajtóhiba kijavítás.** Lapunk 44-ik számában a 664-ik oldalon 1-ső hasáb legfelső sor, „Konyári“ helyett „Komjáti“ olvasandó.

— **Évjáradékunk ügye a koll. gazdasági tanácsban.** Mult számunkban foglalkoztunk volt a 3203 k. 75 filléres évjárdék ügyével. Most abban a helyzetben vagyunk, hogy közölhetjük a kollegiumi gazdasági tanácsnak ide vonatkozó határozatát úgy, a mint itt következik: 343. szám. Olvassatik a főisk. levéltáros, ügyész és pénztáros együttes bizottsági jelentése a 211/1903/4. gtv. folytán Debrecen sz. kir. város 12.722/1903 sz. tanácsvégeztése tárgyában, mely a főisk. költségvetésbe „tanítók fizetésének pótlására“ cím alatt az I. csoportba felvett 3207 kor. 76 fill. további jogi sorsára kér véleményt, minthogy a debreceni ev. ref. egyház tanácsa a városhoz intézett 1385/1903 sz. átiratában ez összegre az elemi iskolának a főiskolából való kitelepítése folytán jogot támaszt. Gazd. tjegező jelenti, hogy ez ügyben a városi tanács f. hó 9 én 12.722/1903 sz. a sürgető megkeresést küldött a g-tanácshoz. A bizottság által benyújtott s Balogh Ferenc által kinyomozott adatok alapján ugyancsak ő általa kidolgozott valóban értékes, a kérdést egész történelmi fejlődésében s jelen jogállásában megvilágító munkálataért hálás köszönetét fejezi ki, minthogy a fáradozásért az erkölcsin kívül más jutalmat nem nyújthat. A munkálataiból tanácsunk meggyőződött arról, hogy az ősrégi alapítvány kezdettől fogva főiskolánkat illette, s eredetileg is professorok (akad. tanárok) s praeceptorok (a mai gymn. osztályok tanítóinak) javadalmazására szolgált, s 51 esztendeig (1751—1802) csupán a felsőbb hatalom nyomása folytán szünetelt; felfüggesztésekor mindössze 2 elemi osztály állt fen a főiskolában, s ezek javadalma ekkor mindössze 41 frt. 40 kr., mai értékben 86 kor. 15 fill. az 1802—4 évi állapot szerint is mindössze 3 elemi tanító 62 frt. 30 kr., mai értékben 130 kor. 25 fill. fizetését viselte ez alap. Tehát tulajdonképpen a főiskola hozott nagy áldozatot az elemi oktatás ügyének, midőn évek hosszú során át nemesak helyiséget, fűtést és világítást adott az elemi osztályoknak, hanem a köztanítónak fejenként 800 kor. fizetést. A munkálataiban felhozott okmányokkal kétségtelenül beigazolja tehát főiskolánk, hogy e 3207 kor. 76 fillérből nem illethetné több az elemi iskolák kitelepítése folytán a debreceni ev. ref. egyházat, mint a fent kiténtetett 130 kor. 25 fillér, s a kollegiumra legrosszabb esetben Mennyninek átengedését javasoljuk. De tulajdonképpen ez összeg sem volna átbocsátható, s ha lehet, nem is bocsátandó át, mert a köztanítói tisztelet betöltött végzett hittanhallgatók egyuttal a főiskolai közigazgatás részesei voltak, mint esküdt felügyelők, most a főiskola külön díjazásuknál az idénre 100 korona, ezután nagyobb évi kiadással kénytelen gondoskodni, tehát e 130 kor. 25 fill. is az évjárdék rendeltetésének megfelelő célokra fog felmenni s ez összegnek a debreceni egyházra nagyon csekély jelentősége van. Gazd. tanácsunk tehát teljes meggyőződéssel javasolja, hogy az egyházkerületi közgyűlés a főiskola okmányokkal igazolt jogigényét ezen egész 3207 kor. 76 fillér évjárdék teljes összegére tartsa fen Debrecen sz. kir. várossal szemben s ne engedje azt a főiskola jövedelméből kiszakíttatni. Teszi pedig ezt nem azért, mintha a debreceni ev. ref. egyháznak, főiskolánk nemes pártfogójának a legkisebb anyagi sérelmet is akarná okozni, — hanem azon kötelességből kifo-

lyólag, hogy a kollegium minden, főleg százados jogát teljes erővel és kegyelettel köteles megvédeni. Mivel pedig ez évjáradék azon címe, mely alatt jelenleg a főisk. költségvetésében szerepel „tanítók fizetésének pótlására” — téves s így félrevezető, jövőre kiigazítandó pl. ily képpen „tanári fizetések pótlására,” mert az alapítás óta kifejtett viszonyoknak ez felel meg. A gazd. tanács a bizotts. munkálatot a vonatkozó összes ügyiratokkal együtt az igazg. tanács útján a f. évi őszi egyházkerületi közgyűlés elé terjeszti javaslatunk elfogadása s főiskolánk jogainak megvédeése végett, azon kérelemmel hogy a vonatkozó nagybecsű okmányokat, melyeket a levéltárból nem célszerű kivenni, közvetlenül onnan méltóztassék a tárgyaláshoz bekvívanni, s ezek annak idején Debrecen sz. kir. város tanácsának is jogigényünk igazolása végett bemutatandók lesznek, s a debreceni ev. ref. egyház megbízottai által is megtekinthetők. Debrecen sz. kir. város tanácsa pedig jkvi. kivonaton értesítendő hogy a gazd. tanács e fontos kérdésben csak véleményes jelenést tehet az egyházker. közgyűlésnek, a határozat hozatala azt illetően meg. Az ügy jelen állásáról gazd. tanácsunk a debreceni ev. ref. egyháztanácsot is értesíti. Dr. Bartha Béla tanácsjegyző.

Szerkesztői üzenet.

Dr. K. B. Máramarossziget. Az Ármós Balint emlékére irt tudósítást köszönöm. Szeretném azonban azt a emlékbeszédet is olvasni! Alapító nagyjainkról kegyeletteljesen megemlékezni nemcsak szép, de egyenes és szent kötelességünk. Jól tette Máramarossziget, hogy ebbeli kötelességének eleget tett. Hej be sok adósságunk van nekünk ezen a váltón! — Az én jó embereimnek s lelkéztársaimnak. Így e gyűjtő név alá foglalva emlitem mindazokat, kik az elmúlt hét folyamán egy bizonyos s akaratom ellenére kiszivárgott hírből kifolyólag hozzám leveleket irtak, sőt írnak még folytonosan. Oly halom — számára érkeztek hozzám e levelek, hogy azokra egyenként válaszolni merőben lehetetlen. Most hát röviden csak ennyit. Igen köszönöm a megtisztelő bizodal-

mat, eddigi pályafutásomon is mindig csak a szigorú kötelesség, igazság és lelkiismereti szabadságért való rajongó szeretetem vezértelt — az fog vezetni a jövőben is. S hogy ez nem pusztá frázis, azt bebizonyítottam azokkal az áldozatokkal, melyeket a közügy oltárára hozni, — még ha anyagiakról volt is szó, — soha egy percig sem haboztam. Így lesz ez ezután is, a míg élek. Rövid idő múlva, — hiszem e levelekre nyíltan válaszolhatok. Addig is tartások meg tapasztalt jóakaratokban, s abban a barátságos rokonszenyben, mely soraitokat diktálta. — R. K. Kassa. Ha én magam korrigálnék, bizonyára nem fordult volna elő multkori cikkemben az a sajtóhiba; de a szememet kimélnem kell s így a korrigálást más végzi helyettem.

Tartalomjegyzék: A Magyar prot. Egyháztörténeti Adattáról. Révész Kálmán. — Tárca. Imádság. Kecskeméthy M. Lajos. — A reformatio mint lelki magaslat. Balogh Ferencz. — Tanügy: Nevelési rendszerünk árnyoldalai. Paedagogus. — Közéletünk: A máramaros-ugocsi egyházmegye közgyűlése. Dr. Gergely György. — Templomavastás Gégényben. Szikszay Andras. — Irodalom. — Külföld: Németországi egyházi szemle. V-n. — Nekrológ: Sipos Imre. Dr. Márk. Ferencz. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat lelkéssi állásra.

A gelsei (felsőszabolcsi e. megye) lelkéssi állásra pályázat hirdettetik. Javadalma az egyháztól: pénz, termény, föld, szolgálmány címén 526 kor. 64 fill. lakóház kerttel és — 1600 koronáig — 1073 kor. 36 fill. kongrua; tehát IV-ed osztályu egyház. A pályázati kérvények f. évi dec. 15-ig Görömbei Péter f.-szabolcsi ref. espereshez küldendők Nagykállóba (postahely, — Szabolcs megye.) Kelt Debrecen, 1903. nov. 9.

Kiss Áron
püspök.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytisztelű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a Neumann M. céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy Neumann M. áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITVAOTTT: 1845-BEN.